

#MeToo:

Discussie over grensoverschrijdend gedrag in Nederland

Ellen Donkers

4073045

Sociology: Contemporary Social Problems

Universiteit Utrecht

Begeleider: Joyce Delnoij

Tweede lezer: Peter Groenewegen

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	5
Samenvatting.....	7
1. Inleiding	9
1.1 #MeToo.....	9
1.2 Het onderzoek.....	10
1.3 Relevantie	11
1.3.1 Wetenschappelijke relevantie.....	11
1.3.2 Maatschappelijke relevantie	12
1.4 Leeswijzer.....	12
2. Context van #MeToo	13
2.1 Seksueel geweld	13
2.1.1 Wereldwijde prevalentie.....	13
2.1.2 Nederlandse prevalentie.....	15
2.2 Disclosure seksueel geweld	16
2.3 Twitter	17
2.4 Nederlands beleid seksueel geweld	18
3. Theoretisch kader	21
3.1 Argumentaties.....	21
3.1.1 Reacties op disclosure.....	21
3.1.2 Reacties op seksueel geweld op Twitter	23
3.1.3 Reacties op #MeToo in Nederland	24
3.1.4 Verwachting argumentaties.....	26
3.2 Ontwikkeling over tijd.....	27
3.2.1 Innovatietheorie	27
3.2.2 Ontwikkeling van hashtags over tijd.....	29
3.2.3 Verwachting ontwikkeling over tijd.....	29
4. Methode	31
4.1 Steekproef.....	31
4.2 Kwalitatieve analyse	32
4.3 Ethiek	34
4.4 Betrouwbaarheid en validiteit	36
5. Resultaten.....	37
5.1 Verkennende analyse #MeToo	37

5.2 Argumentaties.....	40
5.2.1 Disclosure	41
5.2.2 Reactie op disclosure	41
5.2.3 Reactie op reactie op disclosure.....	43
5.2.4 Reactie op incident	44
5.2.5 Reactie op dader of aanklacht.....	45
5.2.6 Reactie op gehele discussie.....	46
5.2.7 Vergelijking willekeurige en populaire steekproef	47
5.2.8 Samenvatting en theoretische terugkoppeling.....	49
5.3 Ontwikkeling over tijd.....	50
5.3.1 Willekeurige steekproef.....	50
5.3.2 Steekproef populaire tweets.....	52
5.3.3 Polarisatie over tijd.....	54
5.3.4 Samenvatting en theoretische terugkoppeling.....	55
6. Discussie	57
6.1 Argumentaties in de #MeToo-discussie	57
6.2 Ontwikkeling argumentaties over tijd	58
6.3 Conclusie.....	59
6.4 Aanvulling op eerder onderzoek	61
6.5 Sterke punten en limitaties.....	61
6.6 Suggesties voor vervolgonderzoek.....	62
7. Beleidsaanbevelingen.....	63
7.1 Stellen en respecteren van grenzen	64
7.2 Verhoudingen tussen mannen en vrouwen.....	65
7.3 Bewustwordingscampagne	66
7.4 Slotsom	66
Bibliografie.....	68
Appendix: Zoekstring Coosto.....	75

Voorwoord

Voor u ligt de thesis “#MeToo: discussie over grensoverschrijdend gedrag in Nederland”. Ik schreef deze thesis in het kader van de master *Sociology: Contemporary Social Problems*. Ik werkte hieraan van februari tot en met juni 2018 tijdens mijn stage bij EMMA Experts in Media en Maatschappij.

Toen ik voor het vak *Internet, Social Media and Networks* een onderwerp mocht kiezen voor mijn paper koos ik voor #MeToo. Na afloop van dit paper stelde ik dat ik mijn scriptie over het onderwerp zou willen schrijven. Bij EMMA kreeg ik deze kans en zo gezegd, zo gedaan.

Met veel plezier heb ik deze thesis geschreven. Ik heb me geheel verdiept in de literatuur rondom seksueel geweld en seksuele intimidatie en heb alles over #MeToo gekeken en gelezen. #MeToo fascineert me omdat het fundamentele vragen over geweld en genderopvattingen raakt. Ik hoop dat de thesis deze fascinatie ook in u losmaakt en dat de thesis aan het denken zet.

Bij dezen wil ik graag mijn scriptiebegeleider, Joyce Delnoij, bedanken voor de goede begeleiding en de constructieve feedback. Ook wil ik mijn collega's bij EMMA Experts in Media en Maatschappij bedanken voor de momenten dat ik met hen over mijn scriptie heb kunnen sparren. Ook bedank ik Erik, mijn moeder, mijn zusjes en vrienden voor hun motivatie en ondersteuning. Als laatste een bijzonder bedankje aan mijn vader die deze periode niet meer mee heeft mogen maken. Iedereen die me in dit proces heeft geholpen, bedankt voor de motiverende woorden en feedback. Het heeft mij geholpen deze thesis tot een goed einde te brengen.

Ik wens u veel leesplezier toe.

Ellen Donkers

Utrecht, 16 juni 2018

Samenvatting

In deze thesis is de #MeToo-discussie op Twitter onderzocht. De thesis hanteert drie onderzoeksvragen: Welke argumentaties hanteren individuen op Twitter om zichzelf te positioneren in de #MeToo-discussie in Nederland; Hoe ontwikkelen de argumentaties in de #MeToo-discussie in Nederland zich over tijd; Wat zijn de implicaties van #MeToo voor beleid? Deze vragen worden deels beantwoord aan de hand van literatuur en deels aan de hand van een kwalitatieve analyse van Twitterdata.

#MeToo is een hashtag op Twitter die in oktober 2017 werd gestart om ervaringen met seksueel grensoverschrijdend gedrag te delen en grensoverschrijdend gedrag aan de kaak te stellen. In een week werden meer dan 1,5 miljoen tweets met #MeToo op Twitter geplaatst. De enorme respons die #MeToo kreeg, laat zien dat seksueel grensoverschrijdend gedrag een wereldwijd probleem is. Na verloop van tijd werd #MeToo echter niet meer alleen gebruikt om ervaringen te delen maar werd er onder de hashtag ook gediscussieerd over wat grensoverschrijdend gedrag is en wanneer iemand zich hieraan schuldig maakt. In deze thesis is onderzocht wat er onder #MeToo werd besproken en wat de implicaties hiervan zijn.

Voor het onderzoek zijn 1250 tweets met #MeToo geanalyseerd. Per maand werden twee steekproeven genomen, een willekeurige steekproef van 200 tweets en de 50 tweets met de meeste reacties. Deze tweets werden gecodeerd in verschillende categorieën. Er werden verschillende reacties verwacht en gevonden, waaronder tweets met *disclosure*, reacties op *disclosure*, reacties op reacties op *disclosure*, reacties op incidenten, reacties op daders en aanklachten, reacties op de gehele discussie en subnieuws. In al deze categorieën stond de discussie over waar #MeToo over gaat en wat grensoverschrijdend gedrag is centraal. Individuen zijn het oneens over of #MeToo alleen gaat over seksueel geweld of ook over seksuele intimidatie en ongewenst gedrag. Bovendien zijn individuen het niet eens over wat grensoverschrijdend is. Wat de een ziet als flirten, ziet de ander als grensoverschrijdend gedrag.

Wat er onder #MeToo besproken wordt, verandert over tijd. In het begin van #MeToo werd er *disclosure* gedaan en werd hierop gereageerd. Er zijn dan ook vooral positieve reacties op de hashtag. Al snel veranderde #MeToo echter in een discussie over wanneer iets grensoverschrijdend is en wordt #MeToo gezien als iets waarin men een standpunt moet innemen. Vanaf november ontstaat er een tegenbeweging waarin men negatief is over #MeToo en wordt gesteld dat de beweging doorschiet en te ver gaat.

De belangrijkste conclusie uit de analyse is dat #MeToo over meer gaat dan *disclosure* en reactie hierop. #MeToo werd opgezet als beweging om grensoverschrijdend gedrag aan de kaak te stellen, en liep uit op een discussie over waar seksuele grenzen liggen. Individuen zijn het niet eens over wat #MeToo is. De een trekt #MeToo gelijk aan seksueel geweld, terwijl de ander #MeToo ook seksuele intimidatie en ongewenst gedrag laat behelzen. Dit maakt de discussie complex, omdat niet iedereen over hetzelfde praat. Daarbij wisselt ook wat individuen als grensoverschrijdend ervaren.

Wat #MeToo laat zien is dat een groot aantal vrouwen ervaring heeft met seksueel grensoverschrijdend gedrag. #MeToo laat zien dat grensoverschrijdend gedrag breder ervaren wordt dan seksueel geweld. Ook aanrakingen, grappen en seksuele intimidatie worden als grensoverschrijdend ervaren. Hiermee legt #MeToo bloot dat grensoverschrijdend gedrag bestaat uit een oplopende schaal van ongewenst gedrag, seksuele intimidatie en seksueel geweld.

Voor beleid heeft #MeToo een aantal implicaties. Het blijkt dat #MeToo breder is dan seksueel geweld. Op basis van deze uitkomst wordt geconcludeerd dat beleid breder moet worden ingestoken. Beleid moet niet alleen gericht zijn op seksueel geweld, maar ook het bredere probleem, seksuele intimidatie en ongewenst gedrag, aanpakken. Het aanpakken van deze problemen is een grote opgave en vraagt om cultuurverandering, waarvoor veel nodig is. Hierom wordt er in deze thesis gefocust op drie mogelijkheden voor beleid. Ten eerste zou er in het onderwijs meer aandacht besteed kunnen worden aan het stellen en respecteren van seksuele grenzen. Ten tweede zou beleid kunnen richten op het veranderen van opvattingen over mannen en vrouwen. Ten derde zou een nationale bewustwordingscampagne over seksuele intimidatie en genderopvattingen een breed publiek kunnen bereiken.

#MeToo heeft veel stof laten opwaaien. Het laat zien dat seksueel geweld, seksuele intimidatie en ongewenst gedrag veel ervaren worden. Het onderwerp blijft complex omdat grenzen persoonlijk zijn en individuen het niet eens zijn over wat #MeToo is en wat grensoverschrijdend gedrag is. Om toekomstige #MeToo-ervaringen te voorkomen is een cultuurverandering nodig. Dit is echter niet eenvoudig en vraagt dus om aandacht van de overheid, professionals en beleidsmakers.

1. Inleiding

1.1 #MeToo

Verschillende kranten noemden 2017 het jaar van #MeToo (Vreeken, 2018). Het tijdschrift *Time* benoemde de vrouwen achter de #MeToo-beweging persoon van het jaar 2017, Oprah Winfrey speeche over #MeToo tijdens de Golden Globes (NOS, 2018) en verscheidene mannen zijn publiekelijk beschuldigd van seksueel grensoverschrijdend gedrag (e.g. Abrahams, 2017; Het Parool, 2017; Reijmer, 2018; De Volkskrant, 2017).

#MeToo is een hashtag op Twitter die in oktober 2017 werd gestart door de Amerikaanse actrice Alyssa Milano. Zij reageerde op de tweet van Rose McGowan, waarin McGowan aangaf misbruikt te zijn door Harvey Weinstein. Milano stelde "Als jij slachtoffer bent geweest van seksuele intimidatie of seksueel geweld, reageer dan op deze tweet met Me Too". De tweet ging *viral* en werd binnen 24 uur meer dan 17 duizend keer geretweet (Connellan, 2017). #MeToo werd een hashtag die wereldwijd werd gebruikt om ervaringen met seksueel grensoverschrijdend gedrag te delen (DeVolkskrant, 2017). In een week werden meer dan 1,5 miljoen tweets met #MeToo op Twitter geplaatst (Lekach, 2017).

De enorme respons die #MeToo kreeg, laat zien dat seksueel grensoverschrijdend gedrag een wereldwijd probleem is. Uit cijfers van de World Health Organization (2013) blijkt dat ongeveer 35,6 procent van de vrouwen wereldwijd slachtoffer is geweest van seksueel geweld. Uit Nederlands onderzoek van Rutgers (2017) blijkt dat 22 procent van de Nederlandse vrouwen en vier procent van de Nederlandse mannen manuele, orale, vaginale of anale seks tegen zijn of haar wil heeft gehad en/of is gedwongen om seksuele handelingen te doen die hij of zij niet wilde. Daarbij heeft 73 procent van de Nederlandse vrouwen ervaring met seksuele intimidatie (European Union Agency for Fundamental Rights, 2014). Naast dat veel mensen te maken krijgen met seksueel geweld, durft een groot gedeelte van de slachtoffers niets te vertellen over hun ervaring (Catalano, 2006; Orchowski & Gidycz, 2012).

#MeToo is opgezet om het taboe rondom seksueel geweld en seksuele intimidatie te doorbreken en seksueel geweld aan de kaak te stellen. #MeToo werd na verloop van tijd niet meer alleen gebruikt om ervaringen te delen maar werd ook gebruikt om een discussie te voeren over seksueel geweld (Dujardin, 2017). Onder de hashtag werd besproken wat seksueel geweld is en waar de grens ligt (Bos & Rusman, 2018; Dujardin, 2017). Ook in Nederland ontstond een discussie over wanneer iemand zich schuldig maakt aan grensoverschrijdend gedrag en wanneer niet (Dujardin, 2017). Deze discussie werd uitgebreid gevoerd in kranten (e.g. De Volkskrant, NRC en Trouw), tijdschriften (e.g. LINDA en Marie Claire) en talkshows (e.g. Jinek en RTL Late Night). De omvang van de discussie laat zien dat individuen het niet eens zijn over wat #MeToo is en dat seksuele grenzen ter discussie staan. In de discussie leek sprake van twee groepen. Enerzijds werd gesteld dat #MeToo overdreven is en dat men zich niet moet aanstellen (Giesen, 2018; Het Parool, 2017). Anderzijds werd juist gesteld dat #MeToo nodig is om seksueel geweld aan te pakken (e.g. Bos, 2017; Het Parool, 2017). #MeToo heeft veel stof opgewaaid. Toch is onduidelijk waar de #MeToo-discussie nu precies over gaat en waarom mensen het zo fundamenteel oneens zijn over het belang van #MeToo. Bovendien zijn de implicaties van de discussie nog niet bekend.

1.2 Het onderzoek

De doelstelling van deze thesis is te onderzoeken welke argumentaties individuen hanteren om zich te positioneren in de #MeToo-discussie door Twitterdata te analyseren. Deze thesis hanteert drie onderzoeksvragen: een beschrijvende vraag, een verdiepende vraag en een beleidsvraag. Deze vragen luiden respectievelijk:

- Welke argumentaties hanteren individuen op Twitter om zichzelf te positioneren in de #MeToo-discussie in Nederland?
- Hoe ontwikkelen de argumentaties in de #MeToo-discussie in Nederland zich over tijd?
- Wat zijn de implicaties van #MeToo voor beleid?

Bovengenoemde onderzoeksvragen worden deels beantwoord aan de hand literatuur en deels aan de hand van een kwalitatieve analyse van Nederlandse Twitterdata. Allereerst werd aan de hand van literatuur de context van #MeToo onderzocht. Hierbij is gekeken naar de aard en omvang van seksueel geweld, hoe conversaties onder hashtags op Twitter werken en waar het Nederlandse beleid rondom seksueel geweld uit bestaat. Op basis van verschillende theorieën is vervolgens een raamwerk opgebouwd voor het empirische onderzoek.

In het empirische onderzoek werd onderzocht hoe de berichtgeving op Twitter rondom #MeToo eruitziet, welke argumentaties er worden gebruikt en welke Tweets (met welke argumentaties) de meeste aandacht kregen. Er werd eerst een verkennende analyse gemaakt van de data; hoeveel tweets zijn er geplaatst, waar zitten pieken in de hoeveelheid tweets en wat verklaart deze pieken? Hierna werd een verdiepende analyse van #MeToo gemaakt. Hiervoor is met het programma Coosto een selectie Tweets met #MeToo gedownload. Om een ontwikkeling over tijd te kunnen zien, werd er per maand een steekproef genomen. De data komt uit de periode oktober 2017 (start van #MeToo) tot en met februari 2018. De tweets in de steekproef werden gecodeerd om een beeld te schetsen van de algemene berichtgeving. Hierna werd de data van de verschillende maanden met elkaar vergeleken. Hiermee werd onderzocht of argumentaties over tijd veranderen. Op deze manier schetst het onderzoek de inhoud van de #MeToo-discussie in Nederland en hoe de argumentaties in deze discussie over tijd ontwikkelen.

1.3 Relevantie

1.3.1 Wetenschappelijke relevantie

Carney (2016) stelde dat online conversaties van onderdrukte (*silenced*) groepen op zichzelf waardevol zijn. Zij stelt dat men alert moet blijven op de manier waarop *public discourse* op sociale media, beleid beïnvloedt en kan leiden tot structurele verandering. #MeToo is een voorbeeld van een maatschappelijk discours op sociale media dat veel heeft losgemaakt. Het onderzoeken ervan is dus waardevol.

#MeToo is daarbij een protest tegen seksueel geweld. Door middel van het bestuderen van de argumentaties op Twitter, wordt indirect gemeten wat mensen vinden van seksueel geweld en een protestbeweging daartegen. Niet eerder is er met Twitterdata onderzoek gedaan naar deze thematiek. Twitterdata kan ander inzicht geven dan surveydata, omdat mensen mogelijk eerlijker op Twitter zetten wat zij denken dan dat zij in een survey zullen invullen (Ackland, 2013; Stephens-Davidowitz, 2017).

De wetenschappelijke relevantie van deze thesis is dus tweeledig. Enerzijds fungeert deze thesis als *case study* van hoe maatschappelijke discussies zich ontwikkelen op sociale media. Anderzijds wordt op een niet-traditionele manier onderzocht wat Nederlanders vinden van seksueel grensoverschrijdend gedrag en een protestbeweging daartegen.

1.3.2 Maatschappelijke relevantie

Seksueel geweld is, zo blijkt uit verschillende onderzoeken besproken in hoofdstuk 2, wereldwijd een groot probleem. Ook in Nederland hebben individuen, met name vrouwen, ervaring met seksueel geweld. #MeToo gaat over het doorbreken van het taboe rondom seksueel geweld en het aanpakken hiervan. Op Twitter deelden individuen wat zij van #MeToo vonden. In de discussie ontstonden twee groepen die het fundamenteel over het onderwerp oneens zijn. Het blijkt dat individuen sterke gevoelens over #MeToo hebben. Hoe er op #MeToo gereageerd wordt zegt iets over de opvattingen over seksueel grensoverschrijdend gedrag in Nederland. Met een structurele analyse van de #MeToo-discussie kan achterhaald worden wat individuen vinden van seksuele intimidatie en een protestbeweging hiertegen. Het is belangrijk deze opvattingen en gevoelens te begrijpen voordat er beleid wordt gemaakt om grensoverschrijdend gedrag aan te pakken. Beleid zou moeten aansluiten op de heersende moraal in de samenleving.

1.4 Leeswijzer

Op deze inleiding volgt een context hoofdstuk waarin de context van #MeToo wordt geschetst. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de aard en omvang van seksueel geweld, de theorie rondom *disclosure* en het Nederlandse beleid rondom seksueel geweld. Hierna volgt het theoretisch kader. Hierin worden onder andere het raamwerk van Ullman (2000), de innovatietheorie van Rogers (1962) en eerder Twitteronderzoek besproken. Hierna volgt in hoofdstuk 4 de methodesectie waarin het empirische onderzoek uiteen wordt gezet. Hierop volgen de resultaten van het onderzoek in de resultatensectie. Daarna volgt een discussie waarin de belangrijkste resultaten worden samengevat en conclusies worden getrokken. De thesis sluit af met beleidsaanbevelingen in hoofdstuk 7 waarin de beleidsimplicaties van #MeToo worden besproken.

2. Context van #MeToo

#MeToo is een beweging die zich (voornamelijk) afspeelt op sociale media en zich afzet tegen seksueel grensoverschrijdend gedrag. #MeToo vindt niet plaats in een vacuüm en is een reactie op maatschappelijke opvattingen en gebeurtenissen. Het is belangrijk om een beeld te schetsen van de context van #MeToo om de discussie beter te begrijpen en de analyse te kunnen plaatsen. In dit hoofdstuk wordt hierom de context van #MeToo geschetst. Allereerst wordt de aard en omvang van seksueel geweld besproken. Hierop volgt theorie rondom *disclosure* en de rol van sociale media in politieke discussies. Als laatste wordt in dit hoofdstuk het Nederlandse beleid rondom seksueel geweld beschreven.

2.1 Seksueel geweld

2.1.1 Wereldwijde prevalentie

In deze paragraaf wordt de aard en omvang van seksueel geweld besproken. Allereerst wordt de wereldwijde prevalentie besproken. Seksueel geweld vindt wereldwijd zowel tegen mannen als tegen vrouwen plaats. Uit alle onderzoeken blijkt echter dat vrouwen vaker slachtoffer zijn van seksueel geweld (e.g. Black et al., 2011; Finkelhor et al., 1990; De Haas, 2012). Vanwege dit gegeven is er veel meer onderzoek gedaan naar seksueel geweld tegen vrouwen dan tegen mannen. Wereldwijd-vergelijkbare gegevens zijn dan ook vrijwel alleen beschikbaar over geweld tegen vrouwen.

Het grootste wereldwijde onderzoek naar seksueel geweld tegen vrouwen is het onderzoek van de World Health Organization (WHO). De WHO bracht in 2013 het rapport *Prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence* uit. Dit rapport is een verslag van grootschalig onderzoek naar fysiek en seksueel geweld tegen vrouwen. De WHO maakte gebruik van een verzameling van internationale en nationale surveys en wetenschappelijke artikelen. Voor de cijfers van seksueel geweld is zelf-gerapporteerde data uit deze verschillende studies gebruikt. Fysiek geweld is alleen gemeten in romantische relaties, seksueel geweld is zowel in relaties als buiten relaties gemeten. De belangrijkste bevindingen rondom seksueel geweld worden in deze paragraaf besproken.

Wereldwijd heeft 35,6 procent van de vrouwen seksueel geweld meegemaakt. Ongeveer een derde van de vrouwen (30%) die ooit een relatie heeft gehad, heeft ervaringen met fysiek of seksueel geweld door hun (toenmalige) partner. 7,2 procent van de volwassen vrouwen is slachtoffer geweest van seksueel geweld door iemand anders dan hun partner. De WHO vermoedt dat deze cijfers een onderschatting zijn van het daadwerkelijke geweld tegen vrouwen, omdat ervaringen soms worden verzwegen (WHO, 2013).

Seksueel geweld heeft grote gezondheidsgevolgen blijkt uit het onderzoek. Vrouwen die partnergeweld hebben meegemaakt hebben meer gezondheidsproblemen (depressies, angststoornis, besmetting met HIV) dan vrouwen die geen ervaring met partnergeweld hebben (WHO, 2013). Er is minder bekend over de gevolgen van seksueel geweld door iemand anders dan de partner. De WHO heeft bewijs gevonden dat vrouwen die niet-partner seksueel geweld hebben meegemaakt, vaker alcoholproblemen hebben, in een depressie belanden of een angststoornis ontwikkelen dan vrouwen die dit niet hebben meegemaakt (WHO, 2013). Verschillende wetenschappelijke studies bevestigen dat seksueel geweld door iemand anders dan de partner grote negatieve gevolgen kan hebben voor de mentale en fysieke gezondheid van het slachtoffer (e.g. Banyard, Williams & Siegel, 2001; Coker et al, 2002; Temple et al., 2007).

Er is variatie in de prevalentie van geweld tegen vrouwen tussen landen en regio's. Het meeste partnergeweld vindt plaats in Afrika, het Midden-Oosten en Zuidoost-Azië. Gemiddeld heeft 37 procent van de vrouwen hier partnergeweld meegemaakt. Het minste partnergeweld vindt plaats in hoge-inkomstenlanden in Europa. Hier heeft gemiddeld 25 procent van de vrouwen die een relatie heeft gehad partnergeweld meegemaakt. Er is minder data beschikbaar over niet-partner seksueel geweld. Over het Midden-Oosten is bijvoorbeeld geen data beschikbaar. Met de data die wel beschikbaar was, stelde de WHO dat het meeste niet-partner seksueel geweld plaatsvindt in Afrika (11,9%) en Amerika (werelddeel) (10,7%). In Europa ligt het gemiddelde niet-partner seksueel geweld op 5,2 procent.

Er is steeds meer bewijs dat verschillende variabelen de verschillen tussen landen kunnen verklaren. Zo lijken verschillende economische en socioculturele factoren bij te dragen aan een cultuur van geweld tegen vrouwen (Yodanis, 2004). Sociale normen waarin mannelijke autoriteit en controle over vrouwen standaard is en culturen waarin kinderen veel geweld meemaken, vergroten de hoeveelheid seksueel geweld tegen vrouwen (WHO, 2013; Yodanis, 2004). Gelijke genderrechten, uitgebreid familierecht, gelijke betaling aan mannen en vrouwen en meer economische en legale rechten van vrouwen verkleinen de hoeveelheid geweld tegen vrouwen in een land (Htun & Weldon, 2010; WHO, 2013; Yodanis, 2004).

De resultaten van het grootschalige onderzoek van de WHO laten zien dat, ondanks internationale variatie, seksueel geweld overal voorkomt en een belangrijke voorspeller is van slechte gezondheid van vrouwen. De WHO stelt hierom dat geweld tegen vrouwen een wereldwijd probleem is dat nu om actie vraagt.

2.1.2 Nederlandse prevalentie

Ook in Nederland is de omvang van seksueel geweld onderzocht. In het rapport *Seksuele gezondheid in Nederland 2017* presenteerde het Nederlands kenniscentrum seksualiteit, Rutgers, Nederlandse onderzoeksresultaten. Rutgers vroeg 33.745 Nederlanders in een vragenlijst naar hun seksuele gezondheid. Respondenten werden geworven via de Basisregistratie Personen en de steekproef werd getrokken door het Centraal Bureau voor Statistiek. De vragenlijst bestond onder andere uit vragen naar seksueel gedrag, seksuele oriëntatie, anticonceptie, seksueel overdraagbare aandoeningen en seksueel grensoverschrijdend gedrag. In deze paragraaf worden alleen de resultaten rondom grensoverschrijdend gedrag besproken.

Uit het onderzoek van Rutgers blijkt dat 22 procent van de vrouwen manuele, orale, vaginale of anale seks tegen haar wil heeft meegemaakt en/of is gedwongen om seksuele dingen te doen die zij niet wilde. Voor mannen ligt dit percentage op vier procent. Wanneer zoenen en seksueel aanraken tegen de wil worden meegenomen stijgt dit percentage voor vrouwen tot 53 procent en voor mannen tot 19 procent. Elf procent van de vrouwen geeft aan verkracht te zijn. Hierbij is geen definitie gegeven van verkrachting en gaat het dus om de persoonlijke perceptie van de respondent. In de eerdere stellingen is er specifiek naar bepaalde aanrakingen gevraagd.

Uit het onderzoek blijkt dat jongere vrouwen (tot 40 jaar) vaker seksueel grensoverschrijdend gedrag meemaken dan vrouwen boven de veertig.

Deze verschillen zijn echter klein (55% vs. 39%). De meeste ervaringen met seksueel geweld zijn opgedaan tussen de 18 en 24 jaar, daarna komen er nog weinig ervaringen bij (Rutgers, 2017).

Ook in Nederland ervaren slachtoffers van seksueel geweld klachten als gevolg van hun ervaring. Zowel bij mannen als vrouwen komen psychische klachten het meeste voor. 29 procent van de mannelijke slachtoffers en 40 procent van de vrouwelijke slachtoffers stelt dat zij psychische klachten hebben als gevolg van hun ervaring met seksueel geweld. 24 procent ervaart seksuele problemen en twintig procent van de slachtoffers ervaart relatieproblemen door hun ervaring met seksueel geweld (Rutgers, 2017).

2.2 Disclosure seksueel geweld

Seksueel geweld komt dus ook in Nederland voor. Velen waren verbaasd over de hoeveelheid ervaringen die gedeeld werden onder #MeToo. Een mogelijke verklaring is dat slachtoffers van seksueel geweld zich niet altijd durven uitspreken over hun ervaring. Het uitspreken van de ervaring met seksueel geweld wordt in de literatuur *disclosure* genoemd (Kelly, 2013). #MeToo startte als een beweging voor *disclosure*. Hierom wordt in deze paragraaf besproken wat *disclosure* is en wat er bekend is over *disclosure* in de context van seksuele geweld.

Disclosure is het uitspreken van de ervaring met seksueel geweld. Het maakt hierbij niet uit aan wie het slachtoffer zijn of haar ervaring vertelt (Kelly, 2013; Orchowski & Gidycz, 2012). Uit het eerder aangehaalde onderzoek van Rutgers (2017) blijkt dat iets meer dan een derde van de Nederlandse mannen en een vierde van de Nederlandse vrouwen die seksueel geweld hebben meegemaakt dit nooit aan iemand hebben verteld (Rutgers, 2017). Ook uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat *disclosure* moeilijk is voor slachtoffers en dat niet iedereen zich uitspreekt over wat hem of haar overkomen is (Orchowski & Gidycz, 2012; Sabina & Ho, 2014). Er zijn verschillende redenen waarom slachtoffers *disclosure* moeilijk vinden of geen *disclosure* doen. Slachtoffers geven onder andere aan bang te zijn om niet serieus genomen te worden of niet geloofd te worden (Sable, 2006). Ook zijn slachtoffers soms bang voor (de reactie van) de dader (Spencer et al., 2017). Daarbij gaat een ervaring met seksueel geweld vaak gepaard met veel schaamte, waardoor slachtoffers niets durven zeggen (DeCou et al., 2017).

Naast uitspreken van de ervaring in het algemeen, kan er ook aangifte worden gedaan van seksueel geweld bij de politie. Dit gebeurt echter weinig. Seksueel geweld blijkt een van de meest onder gerapporteerde misdrijven (Tjaden & Thoennes, 2000, 2006). Catalano (2006) stelt dat slechts 38 procent van de slachtoffers van seksueel geweld in de Verenigde Staten hiervan aangifte doet bij de politie. Jonge vrouwen doen nog minder aangifte. Slechts tien procent van de jonge vrouwen (18 – 24) die slachtoffer zijn geweest van strafbaar seksueel geweld, doet hiervan aangifte (Fisher, Daigle, Cullen, & Turner, 2003; Fisher et al., 2000). In Nederland doet slechts vier procent van de mannen en elf procent van de vrouwen die strafbaar seksueel geweld hebben meegemaakt, hier aangifte van (Rutgers, 2017).

Slachtoffers van seksueel geweld durven hun ervaring dus niet altijd uit te spreken en aangifte van seksueel geweld vindt zelden plaats. #MeToo heeft mogelijk aanzet gegeven om wel *disclosure* te doen. Dit zou kunnen verklaren waarom er zoveel mensen ervaringen deelden onder #MeToo. De Nederlandse politie heeft zelfs bevestigd dat er sinds #MeToo meer aangifte is gedaan van seksueel geweld (De Volkskrant, 2017).

2.3 Twitter

#MeToo speelde zich af op Twitter. Afgelopen decennium zijn sociale media in rap tempo onderdeel geworden van het dagelijks leven. We gebruiken sociale media niet alleen om met elkaar te communiceren, maar ook om te delen wat we vinden en denken (Ackland, 2013:17). Politiek geladen discussies en protestbewegingen spelen zich ook steeds meer op sociale media af (Ackland, 2013; Bennett, 2012). Voorbeelden van politieke discussies en protesten die online gevoerd en georganiseerd zijn, zijn *Occupy Wallstreet*, *Black Lives Matter* en de Arabische Lente. #MeToo is ook een voorbeeld van een politieke discussie die online is gevoerd. Om te begrijpen hoe een discussie zich op Twitter ontwikkelt is het belangrijk te begrijpen hoe Twitter werkt.

Twitter is een gratis sociale netwerkwebsite waarop gebruikers berichten kunnen delen met maximaal 240 tekens¹. Gebruikers plaatsen berichten waarin zij schrijven wat zij doen of wat zij denken. Deze berichten worden tweets genoemd. Twittergebruikers kunnen andere gebruikers volgen en op elkaar reageren. Ook kunnen gebruikers tweets in zijn geheel kopiëren en op hun eigen *feed* plaatsen, dit wordt retweeten genoemd. Om een tweet te retweeten, te *liken* of erop te reageren hoeven gebruikers elkaar niet te volgen. Tweets zijn over het algemeen openbaar omdat de default instellingen van Twitter op openbaar staan. Dit betekent dat als een gebruiker niets aan de instellingen van Twitter verandert, iedereen de tweets van deze gebruiker kan bekijken. Dit in tegenstelling tot Facebook, waarop een account nodig is om toegang te krijgen tot een Facebookprofiel en een deel van het profiel altijd alleen zichtbaar is voor 'vrienden' van de persoon.

Politieke discussies en protestbewegingen zoals #MeToo worden vaak gevoerd onder hashtags. Hashtags verbinden tweets die gerelateerd zijn aan een bepaald onderwerp (Gersen, 2017). Gebruikers kunnen een tweet plaatsen met een hashtag of een bestaande tweet met hashtag retweeten. Hashtags zorgen ervoor dat gebruikers tweets kunnen vinden op basis van de content (Grauschopf, 2017). Voorbeelden van populaire hashtags zijn *#climatechange* en *#basketball*.

¹ Tot 2017 waren dit 140 karakters (Twitter, 2018).

Twitter leent zich goed voor onderzoek vanwege het openbare karakter en de categorisering op basis van hashtags. Er zijn verschillende studies gedaan met Twitterdata, onder andere naar *Black Lives Matter* en de Arabische lente. Onderzoek met onlinedata is afgelopen jaren een toevoeging geworden aan traditioneler onderzoek zoals surveys en interviews. Onderzoek met data van sociale media wordt beschouwd als *unobtrusive* onderzoek. Dit is onderzoek waarbij de onderzoeker de uitingen van participanten niet beïnvloedt (Ackland, 2013:24-25). Vanwege dit gegeven kan onderzoek met onlinedata leiden tot andere resultaten dan traditioneel onderzoek (Stephens-Davidowitz, 2017).

2.4 Nederlands beleid seksueel geweld

Een van de onderzoeksvragen van deze thesis gaat over de beleidsimplicaties van #MeToo. Om deze implicaties te kunnen plaatsen wordt in deze paragraaf eerst het huidige Nederlandse beleid rondom seksueel geweld geschetst.

Het is opvallend dat er weinig te vinden is over het beleid rondom seksueel geweld. Informatie over het beleid is versnipperd te vinden op websites van de Rijksoverheid en gemeentes, websites van verschillende ministeries en rapporten van onderzoeksbureaus. Uit deze bronnen blijkt dat nationaal beleid rondom seksueel geweld opgedeeld is in verschillende beleidsclusters: kindermisbruik, veiligheid van meisjes en vrouwen, huiselijk geweld en slachtofferbeleid. Movisie schreef een beleidsnotitie, Aanpak van seksueel geweld in Nederland, dat het meest complete overzicht van het Nederlandse beleid geeft. Deze notitie stamt echter uit 2006. Meer recentelijke nationale notities bestaan helaas niet. In de notitie van Movisie wordt een overzicht gegeven van de geschiedenis van het Nederlandse beleid rondom seksueel geweld. In de volgende alinea wordt hiervan een korte samenvatting gegeven.

In 1982 ging de nationale overheid zich voor het eerst buigen over het vraagstuk van seksueel geweld tegen vrouwen en meisjes (Movisie, 2006). Hierna ging seksueel geweld langzaam behoren tot de portefeuille van de overheid. In de jaren '80 werd hulpverlening aan slachtoffers georganiseerd en in de jaren '90 ging de overheid zich ook richten op preventie van seksueel geweld. In deze periode werden voorlichtingscampagnes ingevoerd, er kwam een wet tegen seksuele intimidatie op het werk en er verscheen een kabinetsnota 'bestrijding seksueel misbruik van kinderen'. Hierin werden kinderseksuïerisme, kinderprostitutie, vroegtijdige signalering van seksueel geweld tegen kinderen en het vergroten van weerbaarheid van kinderen besproken (Movisie, 2006). Rond 2000 is ook schoolbeleid op het gebied van seksueel grensoverschrijdend gedrag ontwikkeld. Er werd materiaal voor leerlingen ontwikkeld en docenten werden getraind in het signaleren van seksueel misbruik.

Sinds 2015 zijn gemeenten verantwoordelijk voor slachtofferhulp rondom seksueel geweld. In 2016 is er door de nationale overheid 4,2 miljoen euro vrijgemaakt om de regionale aanpak van seksueel geweld te verbeteren. Dit geld is gebruikt om een landelijk dekkend netwerk van de Centra Seksueel Geweld te creëren (een centrum in elke regio). De Centra Seksueel Geweld bieden hulp aan slachtoffers van seksueel geweld. In de centra zijn verschillende disciplines verenigd. Er werken medische, forensische en psychologische professionals om slachtoffers zo goed mogelijk te ondersteunen. Sinds 2016 is er in elke regio een centrum (Centrum Seksueel Geweld, 2018). De Centra Seksueel Geweld zijn nu de voornaamste geregelde zorg voor slachtoffers. Slachtofferhulp is dus met name op regionaal niveau geregeld, dit betekent niet dat de nationale overheid geen aandacht meer besteed aan seksueel geweld. Sinds 2015 besteedt de overheid bijvoorbeeld aandacht aan seksuele intimidatie op het werk. Dit wordt gedaan in het kader van 'duurzame inzetbaarheid' waaronder ook werkdruk en pesten op het werk worden aangepakt.

Het beleid rondom preventie van seksueel geweld vindt anno 2018 vooral plaats in de vorm van seksuele voorlichting in het onderwijs (Ministerie VWS, 2018). In het curriculum van het onderwijs zijn de kerndoelen seksualiteit en seksuele diversiteit opgenomen. Dit betekent dat scholen aandacht moeten besteden aan deze onderwerpen. 95% van de scholen geeft in de praktijk uitvoering aan deze kerndoelen (Rijksoverheid, 2018). Scholen zijn vrij in hoe zij hun voorlichting inrichten. Zij kunnen bestaande methodes gebruiken of zelf iets ontwikkelen (Ministerie VWS, 2018). Seksuele voorlichting op scholen is dus verplicht, maar wat hierin behandeld wordt ligt niet vast. Het is dus onduidelijk hoeveel aandacht er besteed wordt aan de preventie van seksueel geweld. Er bestaan wel methodes die hierop focussen. Deze methodes bestaan veelal uit weerbaarheidstrainingen en richten zich op het onder de aandacht brengen van loverboys bij meisjes in de leeftijd 12 tot 17 jaar (Rijksoverheid, 2018).

Het beleid rondom seksueel geweld bestaat dus zowel op regionaal als nationaal niveau. Slachtofferhulp is geconcentreerd in de Centra Seksueel Geweld en met voorlichting op scholen wordt deels gericht op preventie. Scholen zijn echter vrij in het inrichten van seksuele voorlichting. Seksueel geweld komt dus niet op alle scholen aan bod en als het aan bod komt is het onduidelijk hoeveel aandacht er is voor preventie.

Movisie stelde in 2006 dat het beleid voor seksueel geweld een lappendeken is waarin het onduidelijk is wie, waar hulp kan krijgen. Ook werd er vastgesteld dat beleid te veel gefocust is op hulp aan slachtoffers en te weinig op preventie en (hulp aan) daders. Met de Centra Seksueel Geweld is duidelijker waar slachtoffers hulp kunnen vinden, maar er lijkt nog steeds weinig aandacht te zijn voor potentiële daders en preventie. Grapperhaus stelde in zijn kamerbrief (2017) dat #MeToo het beleid rondom seksueel grensoverschrijdend gedrag nieuw leven in zal blazen. Over het resultaat hiervan kan nog niets gezegd worden. In hoofdstuk 7 van deze thesis volgen beleidsaanbevelingen gebaseerd op de analyse van #MeToo.

3. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk wordt theorie aangehaald die leidt tot een verwachting van de uitkomsten van het empirische onderzoek. Het empirische onderzoek bestaat uit twee delen. Eerst worden de argumentaties in de #MeToo-discussie onderzocht en hierna wordt de ontwikkeling van de discussie over tijd onderzocht. Het theoretisch kader volgt deze opbouw. Allereerst zal in 3.1 een theoretisch raamwerk worden opgesteld rondom de te verwachte argumentaties in de #MeToo-discussie. Daarna zal er in 3.2 theorie worden aangehaald om de ontwikkeling over tijd te voorspellen.

3.1 Argumentaties

#MeToo is gestart als oproep om ervaringen met seksueel grensoverschrijdend gedrag te delen. Alyssa Milano vroeg mensen 'MeToo' te tweeten als zij ooit slachtoffer zijn geweest van seksueel geweld. Hierop kwamen veel reacties waarin mensen hun ervaringen deelden. Dit kan gezien worden als online *disclosure*. Onder #MeToo worden allereerst dus tweets met *disclosure*, verwacht.

3.1.1 Reacties op disclosure

Op de tweets waarin slachtoffers *disclosure* deden is veel reactie gekomen. Deze reacties zullen allicht overeenkomen met reacties op *disclosure* van seksueel geweld offline. Hierom worden in deze paragraaf offlinereacties op seksueel geweld besproken.

Er zijn verschillende studies naar reacties op *disclosure* door de omgeving van slachtoffers. Hieruit blijkt dat slachtoffers meestal een mix aan positieve en negatieve reacties krijgen (Campbell et al., 1999; Campbell & Raja, 1999; Campbell et al., 2001; Ullman & Filipas, 2001; Ullman, 2010). Ullman (2000) heeft de *Social Reactions Questionnaire* (SRQ) ontworpen om specifieke soorten positieve en negatieve reacties op *disclosure* te categoriseren. Ullman onderscheidt zeven categorieën reacties.

Ze benoemt twee positieve reacties: emotionele ondersteuning en informatieve ondersteuning. Daarnaast benoemt zij vijf negatieve reacties: anders behandelen, afleiden, controle nemen, *victim blame* en egocentrische reacties. Hieronder zullen de verschillende categorieën verder uiteengezet worden. Voor de leesbaarheid wordt degene die *disclosure* doet 'het slachtoffer' en degene aan wie het slachtoffer zijn of haar ervaring vertelt 'de ontvanger' genoemd. Ook wordt er naar het slachtoffer en de ontvanger gerefereerd met zij en haar. Dit betekent echter niet dat slachtoffers altijd vrouw zijn, ook mannen kunnen slachtoffer zijn van seksueel geweld.

De eerste categorie positieve reacties is emotionele ondersteuning. Emotionele ondersteuning is het uitdrukken van empathie en het bieden van warmte aan het slachtoffer. Voorbeelden van reacties in deze categorie zijn: het slachtoffer vertellen dat zij er niets aan kon doen, het slachtoffer knuffelen en naar het slachtoffer luisteren. De tweede categorie positieve reacties is informatieve ondersteuning. Informatieve ondersteuning gaat over het steunen van het slachtoffer in concrete zin. Informatieve ondersteuning is het geven van advies aan het slachtoffer over wat zij kan doen. Voorbeelden in de context van seksueel geweld zijn: het voorstellen van medische behandeling, het slachtoffer helpen in contact te komen met de politie of het slachtoffer aanmoedigen hulp te zoeken bij een therapeut.

Naast deze twee positieve reacties onderscheidt Ullman (2000) vijf categorieën negatieve reacties. De eerste negatieve reactie is anders behandelen. Dit houdt in dat de ontvanger, het slachtoffer na het delen van haar ervaring anders behandelt. De ontvanger ontwijkt bijvoorbeeld het slachtoffer en wil niet meer met haar praten of stelt dat het slachtoffer beschadigd en veranderd is door haar ervaring. Een andere mogelijke negatieve reactie is afleiding. Bij afleiding wil de ontvanger het niet over de ervaring van het slachtoffer hebben en probeert zij het slachtoffer daarom af te leiden van het verhaal. Dit doet de ontvanger bijvoorbeeld door het slachtoffer te dwingen erover op te houden, het slachtoffer te vertellen door te gaan met haar leven, of door het slachtoffer aan te moedigen de ervaring geheim te houden. De derde categorie negatieve reacties is het nemen van controle. Hierbij neemt de ontvanger de controle over wat het slachtoffer doet. Dit doet de ontvanger onder andere door beslissingen voor het slachtoffer te maken, anderen over de ervaring te vertellen zonder toestemming van het slachtoffer of door het slachtoffer te behandelen alsof zij niet voor zichzelf kan zorgen. Een andere negatieve reactie is *victim blame*. Hierbij geeft de ontvanger het slachtoffer de schuld van wat haar is overkomen. Ullman haalt hiervan een aantal voorbeelden aan. De ontvanger kan het slachtoffer vertellen dat zij meer had kunnen doen om het geweld te voorkomen, het slachtoffer vertellen dat zij niet voorzichtig genoeg is geweest of het slachtoffer vertellen dat zij zich moet schamen voor de gebeurtenis. Als laatst kunnen ontvangers zelf heftige emoties krijgen en deze centraal stellen. Zij willen bijvoorbeeld wraak nemen, of worden zo boos of verdrietig dat het slachtoffer uiteindelijk de ontvanger gerust moet stellen. Dit soort reacties worden egocentrische reacties genoemd omdat de ontvanger haar eigen behoeften centraal stelt.

3.1.2 Reacties op seksueel geweld op Twitter

Ullman (2000) beschreef hoe reacties op disclosure in de offlinewereld gecategoriseerd kunnen worden. Of deze categorisatie ook online te maken is, is lastig te voorspellen. Stubbs-Richardson, Rader en Cosby (2018) deden onderzoek naar reacties op seksueel geweld op Twitter en gebruikten het raamwerk van Ullman als basis voor hun analyse.

Stubbs-Richardson, Rader en Cosby onderzochten *rape culture*², *victim blaming* en *slut-shaming*³ op Twitter. De onderzoekers verzamelden vier dagen tweets rondom twee verkrachtingsrechtszaken en het overlijden van Rehtaeh Parsons. De twee rechtszaken gingen om een footballspeler die een meisje had verkracht. Rehtaeh Parsons, een zeventienjarig meisje in Canada, was verkracht door vier jongens en werd hiermee gepest, waarna zij zelfmoord pleegde. Zowel over de rechtszaken als over Parsons werd op sociale media veel gesproken. Stubbs-Richardson, Rader en Cosby analyseerden de content van deze tweets.

De auteurs vonden een tweedeling in de tweets. Enerzijds vonden zij *victim blaming* en anderzijds vonden zij *victim supporting* tweets. *Victim blaming* tweets zijn tweets waarin het slachtoffer de schuld krijgt van haar verkrachting. *Victim supporting* tweets zijn tweets die opkomen voor het slachtoffer en stellen dat het slachtoffer er niets aan kan doen, of tweets waarin medeleven met het slachtoffer wordt uitgesproken. De *victim blaming* tweets sluiten volgens de auteurs aan op een terugkerend thema: de *just world*. De *just world* hypothese stelt dat slechte mensen slechte dingen overkomt en dat goede dingen gebeuren bij goede mensen. In de context van seksueel geweld wordt gesteld dat verkrachting een deviante gebeurtenis is, die alleen vrouwen overkomt die zich ongepast kleden of gedragen. Volgens deze gedachtegang ligt de schuld van de verkrachting dus altijd (deels) bij het slachtoffer (Stubbs-Richardson, Rader en Cosby, 2018). Over verkrachting werd volgens de auteurs op Twitter vaak gezegd dat de vrouw 'erom vroeg' en dat een vrouw niet verbaasd hoeft te zijn dat ze verkracht wordt als ze zich als een hoer kleedt.

² *Rape culture* is een begrip uit de genderstudies dat verwijst naar een cultuur waarin verkrachting en seksueel geweld genormaliseerd worden (Buchwald, Fletcher & Roth, 2005).

³ *Slut-shaming* is het beschamen van vrouwen vanwege hun seksuele gedrag (Stubbs-Richardson, Rader & Cosby, 2018).

De auteurs onderzochten ook welke argumentaties populair waren. Zij stellen dat 25 procent van de geanalyseerde tweets in de *victim supporting* categorie en 25 procent in de *victim blaming* categorie vielen. Uit hun analyse bleek dat *victim blaming* tweets invloedrijker waren. De auteurs van deze tweets hadden meer volgers en deze tweets werden meer geretweet. Het *victim blaming* discours was dus populairder op Twitter (Stubbs-Richardson, Rader en Cosby, 2018).

Stubbs-Richardson, Rader en Cosby (2018) kwamen ook andere argumentaties tegen in hun onderzoek, die ook voor de analyse van #MeToo relevant kunnen zijn. Ten eerste vonden zij veel tweets met informatief subnieuws. Hierin wordt door individuen nieuws gedeeld. In het geval van het onderzoek van Stubbs-Richardson, Rader en Cosby ging dit nieuws bijvoorbeeld over het verloop van de rechtszaken. De tweede soort tweets die de onderzoekers veel tegen kwamen waren reacties op de reacties op de rechtszaak. Als iemand bijvoorbeeld een *victim blaming* tweet plaatste als reactie op de rechtszaak, kwam hierop weer reactie van mensen die hier tegenin gingen. Een terugkerend thema in deze tweets was het ontkrachten van mythes over seksueel geweld. Met deze tweets vochten mensen terug tegen de *victim blaming* tweets door informatie over seksueel geweld te geven (Stubbs-Richardson, Rader en Cosby, 2018). Voorbeelden hiervan zijn tweets waarin uitleg werd gegeven over *consent*, het toestemming geven tot seksueel contact, of tweets waarin werd uitgelegd hoe een slachtoffer kan reageren op plots geweld.

3.1.3 Reacties op #MeToo in Nederland

Naast *disclosure* en reacties hierop, werd #MeToo zelf ter discussie gesteld (Bos & Rusman, 2018; Gersen, 2018). Er worden dus ook tweets verwacht die over #MeToo zelf zullen gaan. Er zijn nog geen onderzoeken gepubliceerd over #MeToo. De enige beschikbare Nederlandse onderzoeken hiernaar zijn van de NRC en EenVandaag. De onderzoeken van NRC en EenVandaag zijn niet wetenschappelijk en zijn beiden gedaan met een gemakssteekproef. De resultaten kunnen dus niet eenvoudigweg aangenomen worden. Dit zijn echter de enige beschikbare Nederlandse onderzoeken naar #MeToo. Hierom worden deze onderzoeken toch aangehaald in deze thesis.

EenVandaag deed onderzoek met hun 'Opiniepanel'. Het OpiniePanel van EenVandaag bestaat uit 50.000 mensen die geregeld meedoen aan onderzoek waarin zij hun mening geven over actuele onderwerpen. EenVandaag probeert hiermee de mening van Nederlanders in kaart te brengen om deze te presenteren in hun Tv-programma (EenVandaag, 2017). Het onderzoek naar #MeToo van EenVandaag focust op de verschillen tussen de meningen van mannen en vrouwen.

EenVandaag vond dat mannen en vrouwen verschillend tegen de #MeToo-discussie aankijken. 51 procent van de vrouwen gaf aan dat zij vinden dat de discussie de samenleving iets oplevert, tegenover 38 procent van de mannen. EenVandaag vroeg ook naar reacties op *disclosure* in de #MeToo-discussie. Mannen gaven vaker aan dat zij denken dat vrouwen die naar buiten komen met hun verhaal niet altijd de waarheid spreken. 43 procent van de mannen stelde dat vrouwen vaak overdrijven wanneer zij zeggen dat zij te maken hebben gehad met seksueel grensoverschrijdend gedrag. Zo stelde een van de participanten in het onderzoek:

"Iedereen kan maar roepen wat ze willen. Als je met je baas naar bed gaat om hogerop te komen moet je niet 20 jaar later je baas de schuld geven" (EenVandaag, 2017).

De NRC deed ook onderzoek naar #MeToo. De vragenlijst werd verspreid via NRC's nieuwsbrief en sociale media en kreeg ongeveer 2000 reacties. Uit het onderzoek bleek dat 86 procent van de participanten vindt dat de seksuele moraal verandert met #MeToo. 75 procent van de participanten is het eens met de stelling dat mensen door #MeToo opener zijn over problemen op het gebied van seksueel geweld en seksuele intimidatie. Tegelijkertijd zijn participanten ook kritisch op de discussie. 60 antwoordt 'ja' op de vraag of de #MeToo-discussie is doorgeschoten. 50 procent van de participanten stelt dan ook dat alleen mensen die een strafbaar feit hebben begaan publiekelijk op het matje geroepen mogen worden.

De NRC stelt een tweedeling te zien in de mening van mannen en vrouwen rondom wat #MeToo heeft opgeleverd. 30 procent van de mannen is het eens met de stelling dat Nederland preutser is geworden sinds #MeToo, tegenover 10 procent van de vrouwen. Mannen stellen vaker dat grenzen onduidelijker zijn geworden. Een man stelt in een open vraag bijvoorbeeld:

"Terwijl voorheen een vriendschappelijke benadering normaal was is die nu verdacht. Iedere aanraking, aai of streling wordt gezien als iets ongewensts" (NRC, 2018).

Uit beide onderzoeken blijkt dat de mening van Nederlanders verdeeld is over #MeToo. Meninge zijn verdeeld over of de discussie een positieve ontwikkeling is, of de discussie is doorgeschoten en wat de discussie heeft opgeleverd. Opvallend is dat EenVandaag grotere verschillen tussen de mening van mannen en vrouwen vindt dan de NRC. Een kanttekening hierbij is dat EenVandaag duidelijk op zoek lijkt te zijn naar deze verschillen. Ook kan het verschil te maken hebben met de steekproef.

3.1.4 Verwachting argumentaties

Er worden verschillende argumentaties verwacht onder #MeToo op Twitter. Allereerst worden er tweets verwacht waarin *disclosure* gedaan wordt. Hierin zullen individuen delen dat zij slachtoffer zijn geweest van seksueel geweld of seksuele intimidatie.

Daarnaast worden er reacties op *disclosure* verwacht. Vanuit het raamwerk van Ullman worden verschillende reacties ook op *disclosure* verwacht. De verschillende categorieën die verwacht worden zijn: emotionele ondersteuning, informatieve ondersteuning, afleiden, *victim blame* en egocentrische reacties. Andere behandeling en controle nemen is via Twitter niet mogelijk of niet te meten, dus deze reacties worden niet verwacht.

Op de reacties op *disclosure* worden weer reacties verwacht. Wat er in deze reacties zal staan is op basis van de theorie moeilijk te voorspellen. Wel worden er net als in het onderzoek van Stubbs-Richardson, Rader en Cosby (2018) tweets verwacht waarin wordt teruggevochten tegen *victim blame* tweets.

Naast deze reacties worden tweets over #MeToo zelf en de discussie als geheel verwacht. Op basis van de onderzoeken van de NRC en EenVandaag worden zowel tweets verwacht die de discussie steunen als tweets die stellen dat de discussie overdreven of doorgeschoten is. Net als in het onderzoek van Stubbs-Richardson, Rader en Cosby (2018) worden er ook tweets met subnieuws verwacht, waarin individuen nieuws delen over #MeToo.

3.2 Ontwikkeling over tijd

Het tweede deel van de analyse in deze thesis gaat over de ontwikkeling van de argumentaties over tijd. Hiervoor wordt de innovatietheorie van Rogers aangehaald. Deze theorie tracht de overname van ideeën en technologieën te voorspellen. Hierna worden onderzoeken naar de ontwikkeling over tijd van andere discussies op Twitter besproken.

3.2.1 Innovatietheorie

De innovatietheorie van Rogers (1962) tracht te verklaren hoe, waarom en hoe snel innovaties zich verspreiden. Rogers onderscheidt vijf stadia waarin vijf verschillende groepen mensen een innovatie overnemen. Rogers gebruikt het woord innovatie niet in enge zin. Hoewel de innovatietheorie vooral gebruikt wordt om de populariteit van producten te voorspellen, kunnen innovaties volgens Rogers (1962) ook ideeën en technologieën zijn. De innovatietheorie is bijvoorbeeld toegepast op beleidsvraagstukken en de verspreiding van politieke ideeën (e.g. Balla, 2001; Mintrom & Vergari, 1998). Een hashtag, zoals #MeToo, zou ook kunnen verspreiden volgens de innovatietheorie van Rogers.

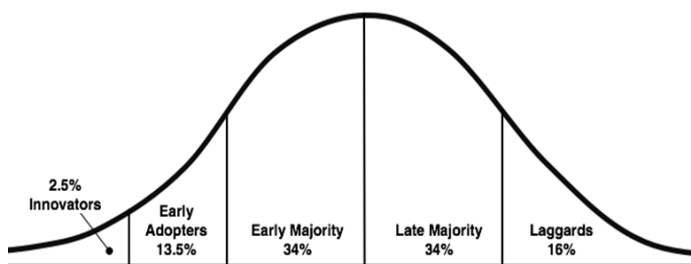
De verspreiding van een innovatie wordt weergegeven in een curve waarin de verschillende groepen over tijd gevisualiseerd zijn, zie Figuur 1. Rogers noemt de verschillende groepen mensen verschillende *adopters*. Hij onderscheidt *innovators*, *early adopters*, *early majority*, *late majority* en *laggards*. Al deze groepen hebben verschillende kenmerken en bestaan uit verschillende type mensen.

Innovators zijn de eersten die een innovatie overnemen. *Innovators* zijn vaak mensen met een hoge sociale status die risico's durven nemen. Zij zijn financieel stabiel en hebben hecht contact met wetenschappelijke bronnen en andere *innovators*. *Early adopters* is de eerstvolgende groep die een innovatie overneemt. Mensen in deze groep zijn vaak opiniemakers, hebben een hoge sociale status, zijn ook financieel stabiel en hebben vaak een hogere opleiding dan latere *adopters*. Zij zijn voorzichtiger en discreter in het overnemen van een innovatie dan de *innovators* en overwegen hun keuze om de innovatie wel of niet te communiceren aan anderen. De groep die de innovatie hierna overneemt is de *early majority*. Mensen die behoren tot de *early majority* hebben een boven gemiddelde sociale status, contact met de *early adopters*, maar nemen zelden een positie als opiniemaker in. Zij wachten een stuk langer met het overnemen van de innovatie dan de *innovators* en de *early adopters*. Na de *early majority* volgt de *late majority*. De *late majority* neemt de innovatie later over dan gemiddeld. De individuen in deze groep zijn sceptisch totdat het grootste deel van de mensen de innovatie heeft overgenomen en bewezen is dat de innovatie voordelig is. Deze groep mensen heeft een lagere sociale status, heeft weinig financiële middelen en heeft vooral contacten

met andere individuen in de *late majority* groep. De laatste groep die de innovatie zal overnemen zijn de *laggards*. *Laggards* zijn individuen die een aversie tegen verandering hebben. *Laggards* houden over het algemeen van tradities. Zij hebben een lage sociale status, weinig financiële middelen, zijn gemiddeld ouder en hebben vaak alleen contact met familie en goede vrienden (Rogers, 1962).

Figuur 1

Diffusion of Innovation curve over tijd.

Bron: Rogers (1962).

Volgens Chang (2010) verspreiden hashtags op Twitter volgens de innovatietheorie van Rogers. De opzetters en eerste gebruikers van een hashtag zijn de *innovators* die vervolgens andere groepen *adopters* proberen mee te krijgen in het hashtag gebruik (Chang, 2010). Er zijn een aantal studies gedaan naar hashtags op Twitter die de innovatietheorie van Rogers als basis gebruiken.

Een voorbeeld is de studie van Starbid & Palen (2012). Zij deden onderzoek naar de Twitterconversatie rondom de Egyptische politieke protesten in 2011. De auteurs zagen dat de eerste Tweets van de eerste demonstranten waren, de *innovators*. Deze kleine groep mensen heeft een discussie aangewakkerd waar steeds meer mensen zich mee gingen bemoeien. De *early adopters* en *early majority* pikten de discussie als eerst op en participeerden als eerste groep na de *innovators*. Naar verloop van tijd gingen steeds meer mensen tweeten die niet bij de protesten waren, maar slechts steun voor het protest uitspraken. Dit was vooral de *early majority* omdat dit mensen zijn die minder risico's durven te nemen. Door de participatie van de *early majority* werd de conversatie op Twitter steeds groter en kreeg deze steeds meer aandacht (Starbid & Palen, 2012). In deze studie is echter geen verband aangetoond tussen de verschillende soorten *adopters* en de ontwikkeling van de inhoud van de conversatie op Twitter.

3.2.2 Ontwikkeling van hashtags over tijd

Er bestaan ook inhoudelijke analyses van de ontwikkeling onder hashtags over tijd die de innovatietheorie niet als basis gebruiken. Carney (2016) deed bijvoorbeeld onderzoek naar de ontwikkeling van de conversatie onder *#Blacklivesmatter*⁴. Carney vond dat een kleine groep mensen de hashtag startten, waarna zij van steeds meer mensen steun kregen. De tweets gingen in het begin vooral over de protestbeweging en het opkomen voor de rechten van Afro-Amerikanen.

Op het moment dat de hashtag veel bekendheid kreeg en meer mensen zich met de discussie gingen bemoeien, ontstond er een tegenbeweging, *#AllLivesMatter*. Onder deze hashtag zetten individuen zich af tegen de eerste groep twitteraars. Hierop volgde vanuit de *BlackLivesMatter*-beweging weer een tegenbeweging waarin de berichten van de *AllLivesMatter*-groep werden ontkracht. Na een aantal dagen zag Carney de conversatie veranderen van een online discussie naar een offline protest. Ook ontstond er na het ontstaan van *#AllLivesMatter* een discussie over de betekenis van de twee hashtags. Carney concludeert dat conversaties op Twitter snel van inhoud en betekenis kunnen veranderen.

3.2.3 Verwachting ontwikkeling over tijd

Er wordt verwacht dat *#MeToo* zich verspreid volgens de innovatietheorie van Rogers. In de *#MeToo*-discussie worden de eerste vier groepen van Rogers verwacht. Er wordt verwacht dat de *laggards* zich (nog) niet met *#MeToo* hebben beziggehouden. Vanwege de kenmerken van de verschillende groepen wordt verwacht dat zij invloed hebben op de aard van de discussie. Net als in de studie van Starbid & Palen (2012), wordt verwacht dat de opstarters van *#MeToo* en degenen die de hashtag als eerste gebruiken (*innovators*), voorstanders zijn van het idee achter *#MeToo* (seksueel geweld aan de kaak stellen) en daarom over het onderwerp tweeten. Zij delen wellicht als eersten hun ervaring met seksueel geweld of steunen anderen die een ervaring delen. Er wordt verwacht dat deze *innovators* snel steun zullen ontvangen van de *early adopters* die wellicht ook hun ervaringen op Twitter zullen delen en anderen zullen steunen. Er wordt verwacht dat er in deze eerste periode vooral steun voor de *#MeToo*-beweging wordt uitgesproken.

⁴ Black Lives Matter is een beweging die ontstaan is op Twitter in de Verenigde Staten als reactie op politiegeweld tegen Afro-Amerikanen.

Op basis van de studie van Carney (2016) en de onderzoeken van EenVandaag (2017) en NRC (2018), wordt verwacht dat er na de eerste groepen mensen een tegenbeweging ontstaat van mensen die zich tegen #MeToo afzetten. Er wordt verwacht dat zij stellen dat #MeToo onzin of overdreven is. Hierop wordt weer een tegenbeweging verwacht van mensen die deze tweets weer willen ontkrachten. Er worden in het begin van de discussie dus vooral tweets verwacht die #MeToo steunen, later worden juist tweets verwacht die zich tegen #MeToo afzetten. Hierop wordt weer reactie verwacht waarin #MeToo weer gesteund wordt.

4. Methode

4.1 Steekproef

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden wordt Twitterdata gebruikt. Hiervoor zijn twee redenen. Ten eerste is #MeToo op Twitter gestart en is de discussie vooral op Twitter gevoerd (Gallagher, 2017). Daarbij geeft Twitter een grote hoeveelheid berichten en is data gemakkelijk te verkrijgen omdat Twitterdata openbaar is (zie paragraaf 2.3).

Voor de dataverzameling is het programma Coosto gebruikt. Coosto verzamelt openbare internetdata uit verschillende bronnen, waaronder Twitter, Facebook en kranten. Geplaatste berichten worden opgeslagen in Coosto's database, waarin middels een zoekstring op onderwerp gezocht kan worden. In Coosto kan gezocht worden in de periode van 2009 tot en met nu en kan worden gefilterd op bron en periode.

Er is in Coosto met de zoekstring '#MeToo country:NL' naar Twitterdata gezocht. Door op #MeToo te zoeken worden alle tweets met '#MeToo' verzameld. De toevoeging 'country: NL' zorgt ervoor dat alleen berichten vanuit Nederland worden meegenomen. De selectie is vastgesteld op locatie, dit betekent dat alle tweets die in Nederland gepost zijn, zijn geselecteerd. In de selectie zitten dus ook tweets in andere talen (dan het Nederlands). De analyse focust op personen, hierom werden Twitteraccounts van kranten, tv-programma's en omroepen zo veel mogelijk gefilterd. Dit kan in Coosto alleen door individuele auteurs weg te filteren met een code in de zoekstring. De volledige zoekstring is te vinden in de appendix. Er is data gedownload uit de periode oktober 2017 tot en met februari 2018, omdat #MeToo in oktober startte en de berichtgeving vanaf februari afnam en vrij constant en homogeen bleef. Zowel posts als reacties zijn opgehaald om de volledige discussie te kunnen analyseren. De zoekstring leverde 75.219 tweets op. De verzamelde data bestaat uit de content van de tweet, de datum van de tweet, het aantal reacties op een tweet en het aantal volgers van de gebruiker.

Om een verdiepende, kwalitatieve analyse te maken van de inhoud van de tweets is een steekproef genomen uit de bovengenoemde 75.219 tweets. Met de ingebouwde functie in Coosto zijn er per maand 500 willekeurige tweets gedownload. Hiervan zijn tweets in vreemde talen, dubbele tweets, tweets met alleen vreemde tekens en tweets die niet te interpreteren waren verwijderd. Uit de overgebleven tweets werd opnieuw een willekeurige steekproef getrokken van 200 tweets per maand. Dit leverde over de hele periode 1000 tweets op.

Daarnaast is er een steekproef genomen van populaire tweets. Het doel hiervan is te onderzoeken welke argumentaties veel aandacht kregen. Daarnaast zijn populaire tweets door veel Twittergebruikers gezien, want hoe meer aandacht een tweet krijgt, hoe groter de kans dat bij willekeurige gebruikers de tweet op hun *feed* verschijnt. Door deze populaire tweets mee te nemen in de steekproef, wordt zo compleet mogelijk de inhoud van #MeToo onderzocht. Voor het nemen van deze steekproef zijn de tweets in Coosto per maand gerangschikt op het aantal reacties⁵. Voor iedere maand zijn vervolgens de bovenste 50 tweets gedownload. Dit leidde over de hele periode tot 250 populaire tweets. In het totaal zijn er dus 1250 tweets geanalyseerd.

Een Twittergebruiker heeft heel veel met #MeToo getweet. Hij heeft bovendien duizenden keren op eigen tweets gereageerd. Doordat dubbele tweets per maand zijn verwijderd, zijn deze tweets deels uit de steekproef gehaald. Toch kwamen zijn tweets zowel in de willekeurige als in de populaire steekproef voor. De tweets van deze persoon zijn gecodeerd, omdat ze deel uitmaakten van de steekproef. In de populaire steekproef hebben deze tweets het beeld wellicht vertekend. Het waren met name tweets over een dader. De categorie 'reactie op dader' kan in de populaire steekproef dus een vertekend beeld geven.

4.2 Kwalitatieve analyse

Er is een kwalitatieve analyse van de tweets in de steekproef gemaakt. Tweets zijn geladen en gecodeerd in het programma NVivo. De codeboom is in een aantal fases opgesteld. Allereerst is op basis van het theoretisch kader een codeerschema gemaakt. Hiermee is een teststeekproef van 100 willekeurige tweets uit met #MeToo gecodeerd, waarbij een aantal codes aan het schema zijn toegevoegd. Met dit schema is gestart aan het coderen van de steekproeven. Het coderen is gedaan volgens de *spiral of analysis* (Boeije, 2010), waarbij ook tijdens de data-analyse codes zijn toegevoegd, aangepast en geherstructureerd.

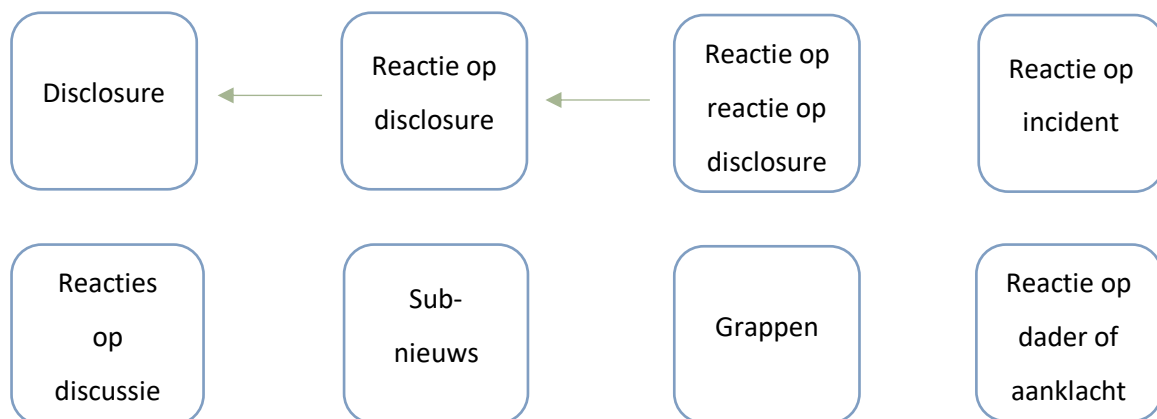
⁵ De meest geschikte maat voor populariteit van tweets is het aantal retweets (Jenders, Kasneci & Naumann, 2013). In Coosto is het echter niet mogelijk om tweets op het aantal retweets te rangschikken. Coosto geeft twee andere mogelijkheden: op basis van een invloedsscore of het aantal reacties. De invloedsscore wordt berekend op het niveau van de auteur, wat ervoor zorgt dat elke tweet van die auteur dezelfde score krijgt. Dit bleek voor de analyse ingewikkeld omdat sommige invloedrijke auteurs meer dan 40 tweets met #MeToo hebben geplaatst. Hierom is ervoor gekozen om populariteit op basis van het aantal reacties vast te stellen.

De data is op twee niveaus gecodeerd. Allereerst is er gecodeerd op soort argumentatie. Hiervoor zijn verschillende codes gemaakt. Er zijn codes gemaakt voor tweets met *disclosure*, reacties op *disclosure*, reacties op deze reacties, reacties op de discussie als geheel, subnieuws en grappen, zie Figuur 2. Tijdens de analyse zijn de codes reactie op incident en reactie op dader/aanklacht toegevoegd. Daarnaast is er een code gemaakt voor tweets die niet relevant zijn voor de analyse en #MeToo bijvoorbeeld alleen voor aandacht gebruiken.

Sommige tweets zijn in meerdere categorieën gecodeerd⁶. Hierbij gaat het om tweets die bijvoorbeeld een reactie zijn op een incident zijn maar ook *disclosure* bevatten⁷ of tweets die zowel een reactie op een incident zijn als een reactie op de discussie als geheel. Er is gekozen om deze tweets in beide categorieën te coderen in plaats van een categorie te kiezen om een zo accuraat mogelijke analyse te maken. Op deze manier hoefde geen subjectieve keuzes gemaakt te worden over welke categorie belangrijker was. Het gevolg hiervan is dat er meer coderingen zijn dan tweets. Voor de analyse had dit verder geen gevolgen.

Figuur 2

Codering #MeToo

⁶ Dit is standaardprocedure bij kwalitatief onderzoek en wordt ook vaak toegepast op onderzoek met Twitterdata, zoals bijvoorbeeld door Stubbs-Richardson, Rader en Cosby (2018).

⁷ Bijvoorbeeld: "Wat erg voor @X, iets soort gelijks is mij twee jaar geleden ook overkomen".

Na de codering in categorieën werden tweets binnen de codes reactie op *disclosure*, reactie op reactie op *disclosure* en reactie op gehele discussie gecodeerd in subcodes. Hierin zijn tweets op inhoud gecodeerd. Reacties op *disclosure* kunnen bijvoorbeeld verschillende reacties zijn. Deze tweets zijn gecodeerd op basis van het raamwerk van Ullman. Er zijn codes gemaakt voor tweets met emotionele ondersteuning, afleiding, informatieve ondersteuning, *victim blame* en egocentrische reacties. Ook de reacties op reacties kunnen verschillende inhoud hebben. Op basis van de theorie is vastgelegd dat mensen in hun reacties kunnen terugvechten tegen *victim blame* tweets. Er werden ook reacties op de discussie als geheel verwacht. Hiervoor zijn tijdens het coderen zijn de subcodes steun voor #MeToo en negatief over #MeToo toegevoegd. De gehele codeboom is terug te vinden in Figuur 3.

4.3 Ethiek

Het verzamelen en analyseren van data via het internet kan een bedreiging vormen voor de ethische normen van sociaalwetenschappelijk onderzoek. Anonimiteit en *informed consent* zijn bij onderzoek met Twitterdata niet gegarandeerd (Van Wel & Royakkers, 2004). In het huidige onderzoek weten de auteurs niet dat hun tweets geanalyseerd worden en hebben individuen geen directe toestemming gegeven voor het gebruiken van hun data. Hiermee lijkt voorbijgegaan te zijn aan *informed consent*. Echter, een veelgebruikt argument voor het gebruiken van deze data is dat een gebruiker weet dat zijn berichten publiekelijk worden geplaatst (Ackland, 2013) en bij het aanmaken van het account akkoord gaat met de gebruikersvoorwaarden van Twitter. In deze gebruiksvoorwaarden staat dat de inhoud die iemand plaatst op Twitter standaard publiekelijk is en kan worden bekeken, gedeeld en gedownload door andere gebruikers en derden (Twitter, 2018). Twitter geeft op hun website aan dat twitterdata gebruikt mag worden voor onderzoek (Twitter, 2018).

De tweede ethische kwestie is de anonimiteit van auteurs van tweets. Met het downloaden van tweets uit Coosto wordt zowel de gebruikersnaam als de URL van de auteur opgehaald. In deze thesis is ervoor gekozen om de gebruikersnaam en de URL meteen na het downloaden te verwijderen uit de dataset. Bij de tweets zijn dus geen namen van gebruikers verkrijgbaar. Het blijft echter een ethische kwestie omdat de auteur via Twitter of Google toch te vinden is wanneer er op de tweet wordt gezocht. Wederom vallen onderzoekers terug op het feit dat Twittergebruikers akkoord gaan met het feit dat hun tweets openbaar zijn (Ackland, 2013). Desondanks worden in deze thesis namen en plaatsaanduidingen uit de geciteerde tweets verwijderd. Bovendien wordt de dataset uit deze thesis niet gedeeld met derden. Het doel van deze thesis is niet het blootleggen van meningen van individuele actoren, maar het onderzoeken van #MeToo als geheel.

Figuur 3

Codeboom codering #MeToo

- Disclosure
- Reactie op disclosure
 - Afleiden
 - Egocentrisch
 - Emotionele ondersteuning
 - Informatieve ondersteuning
 - Niet geloven
 - Victim blame
 - Anders
- Reactie op reactie op disclosure
 - Terugvechten tegen victim blame
 - Anders
- Reactie op incident
- Reactie op dader/aanklacht
- Reactie op gehele discussie
 - Steun voor discussie
 - Negatief over discussie
 - Anders
- Subnieuws
- Grappen
- Niet relevant

4.4 Betrouwbaarheid en validiteit

Betrouwbaarheid van een onderzoek is de mate waarin het onderzoek vrij is van willekeurige of toevallige fouten. Een onderzoek is betrouwbaar als het bij herhaling tot hetzelfde resultaat zou leiden (Neuman, 2014). Validiteit van een onderzoek is de mate waarin het onderzoek meet wat het beoogt te meten (Neuman, 2014). Om de betrouwbaarheid en validiteit van dit onderzoek te vergroten is in het theoretisch kader een raamwerk opgebouwd om het empirische onderzoek op te baseren. De theorie heeft tot een heldere verwachting van de resultaten geleid. De analysemethode is gestandaardiseerd op basis van de richtlijnen van Boeije (2010) en op alle data is dezelfde analyse uitgevoerd.

Complexer ligt het feit dat het codeerschema door een persoon is opgesteld en toegepast. Het zou de betrouwbaarheid van het onderzoek vergroten als er verschillende onderzoekers onafhankelijk van elkaar hadden gecodeerd om vervolgens te kijken of dit overeenkwam (*inter-rater reliability*) (Boeije, 2010). Anderzijds is het codeerschema gebaseerd op theorie en is het opgesteld in overleg met verschillende medewerkers bij EMMA en de scriptiebegeleider. Bovendien is de methode van dit onderzoek uitgebreid beschreven. Het gehele onderzoek is hierdoor te kopiëren door andere onderzoekers. De steekproef is willekeurig genomen en representatief voor de tweets met #MeToo. 1250 tweets is een representatieve hoeveelheid voor een steekproef van Twitterdata. Stubbs-Richardson, Rader en Cosby (2018) gebruikten voor een vergelijkbaar onderzoek 800 tweets, Hambrick, Simmons, Greenhalgh & Greenwell (2010) 1900 tweets, en Waters & Jamal (2011) gebruikten 770 tweets.

5. Resultaten

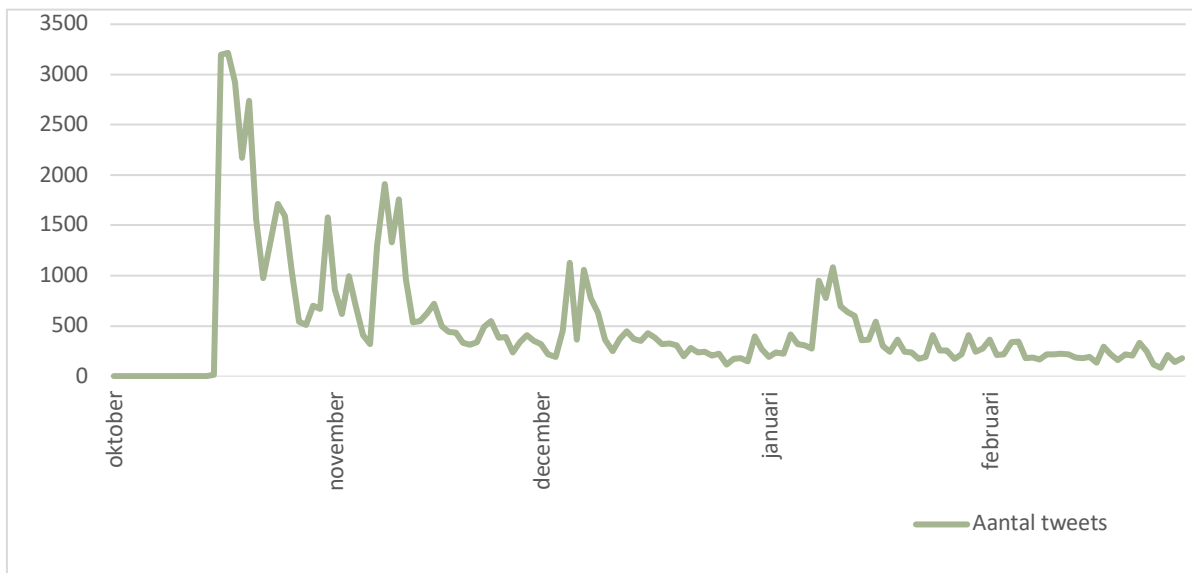
5.1 Verkennende analyse #MeToo

Voor de kwalitatieve analyse is inzicht nodig in hoe de #MeToo-discussie eruitziet. Hierom is allereerst een verkennende analyse van alle tweets met de opgestelde zoekstring gedaan. Er is een grafiek gemaakt van alle tweets met #MeToo (aantal berichten per dag). Hierin werden pieken in het aantal tweets zichtbaar. Een piek is gedefinieerd als een dag waarop er meer dan 1000 tweets zijn geplaatst. Hierna is er gezocht naar een verklaring voor deze pieken. Dit is op een aantal manieren gedaan. Er is met een ingebouwde functie in Coosto bekeken welke woorden veel voorkwamen in de tweets en in het nieuws gezocht naar gebeurtenissen op deze dagen.

In Figuur 4 is de ontwikkeling van het aantal tweets met #MeToo te zien over de periode van oktober 2017 tot en met februari 2018. Daarnaast is er in Tabel 1 een overzicht van het aantal tweets per maand gegeven. Uit deze data blijkt dat de meeste tweets met #MeToo werden geplaatst in oktober en november, aan het begin van #MeToo. In december en januari waren dit minder tweets en in februari waren dit er nog minder. In Figuur 4 is echter te zien dat het aantal tweets schommelt en de berichtgeving zich kenmerkt door pieken en dalen.

Figuur 4

Aantal tweets met #MeToo over tijd.

Tabel 1

Aantal tweets met #MeToo in Nederland in de maanden oktober tot en met februari.

	Oktober	November	December	Januari	Februari
Aantal berichten	26.492	19.409	11.392	11.957	5.969

De eerste, allerhoogste piek is te zien op 16 en 17 oktober 2017. Op 15 oktober werd de tweet die #MeToo startte geplaatst en op 16 oktober kwam hierop ook in Nederland veel reactie. De hashtag ging toen in Nederland meteen *viral*. Deze eerste piek hielt aan tot 20 oktober. Ook hierna kenmerkt de berichtgeving zich door pieken. In Tabel 2 zijn alle pieken met verklaring overzichtelijk weergegeven.

Elke piek blijkt te verklaren met een gebeurtenis of incident. Als bekende Nederlanders *disclosure* doen of als zij worden aangeklaagd, levert dit op Twitter veel reacties op. Dit is bijvoorbeeld te zien bij de pieken rondom de *disclosure* van Jelle Brandt Corstius en de aanklacht van Fransisco van Jole en Job Gosschalk. Daarnaast leverden andere gebeurtenissen ook veel reacties op. De grap van Radio 538, waarbij een naakte man het optreden van zangeres Maan verstoorde, zorgde voor veel ophef en leverde veel tweets op. Juist door alle aandacht voor #MeToo viel deze grap slecht en stelden veel individuen op Twitter dat de grap niet kon in tijden van #MeToo. De vrouwen achter de #MeToo-beweging werden uitgeroepen tot persoon van het jaar en ook dit werd veel op Twitter besproken. De laatste piek was te verklaren met de open brief van bekende vrouwen in de Franse krant *Le Monde*. Zij stelden dat #MeToo overdreven was en dat het de seksuele vrijheid van mannen en vrouwen inperkt. Hier kwam wederom veel reactie op, zowel van individuen die het met de vrouwen eens waren als van individuen die hier fel tegen ingingen.

De berichtgeving van #MeToo kenmerkt zich dus door pieken en dalen. De berichtgeving lijkt incident-gestuurd. Er wordt veel getweet met #MeToo als reactie op gebeurtenissen en incidenten. *Disclosure* van bekende mensen of juist de aanklacht van bekende mensen levert veel reactie op, maar ook andere incidenten die aan #MeToo gelinkt zijn leverden pieken op in het aantal tweets. Er wordt verwacht dat er ook veel tweets over incidenten in de steekproef zullen zitten.

Tabel 2

Pieken in de tweets met #MeToo over de periode oktober 2017 tot en met februari 2018.

Datum	Aantal berichten	Verklaring piek
16 oktober 2017	3.195	Start #MeToo met de tweet van Alyssa Milano, wordt op 16 oktober in Nederland opgepakt en zorgt vijf dagen voor een constante conversatie
17 oktober 2017	3.219	
18 oktober 2017	2.923	
19 oktober 2017	2.172	
20 oktober 2017	2.739	
21 oktober 2017	1.563	
23 oktober 2017	1.355	Jelle Brandt Corstius deelt zijn ervaring met seksueel geweld in Trouw op 23 oktober
24 oktober 2017	1.719	
25 oktober 2017	1.591	
26 oktober 2017	1.025	
31 oktober 2017	1.581	Jelle Brandt Corstius doet openlijk aangifte tegen de man die hem dwong tot seksueel contact
7 november 2017	1.303	Job Gosschalk en Fransisco van Jole worden door verschillende vrouwen publiekelijk aangeklaagd voor seksuele intimidatie
8 november 2017	1.914	
9 november 2017	1.335	
10 november 2017	1.757	
4 december	1.131	Radio 538 haalde een grap uit bij zangeres Maan waarbij tijdens haar optreden een naakte man binnenkwam
6 december	1.057	Het magazine Time benoemt de vrouwen achter #MeToo tot Persoon van het jaar 2017
10 januari	1.085	Collectief van vrouwelijke schrijvers, journalisten en actrices stelt in de Franse krant Le Monde dat #MeToo uit de hand gelopen is

5.2 Argumentaties

Met de verkennende analyse in 5.1 is de basis gelegd voor de verdiepende kwalitatieve analyse. In deze paragraaf worden de argumentaties in de #MeToo-discussie beschreven en in paragraaf 5.3 volgt een beschrijving van de ontwikkeling van de argumentaties over tijd.

De codering naar argumentatie over de gehele periode is beschreven in Tabel 3. De verschillende argumentaties worden in verder detail besproken in de volgende subparagrafen. De tweets met grappen, subnieuws en de niet-relevante tweets worden buiten beschouwing gelaten in deze analyse omdat deze buiten de focus van het onderzoek vallen.

Tabel 3

Codering tweets met #MeToo naar argumentatie.

	Willekeurige steekproef		Populaire steekproef	
	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Disclosure	107	10,7%	8	3,2%
Reactie op disclosure	43	4,3%	7	2,8%
Reactie op reactie op disclosure	42	4,3%	5	2%
Reactie op dader of aanklacht	54	5,4%	28	11,2%
Reactie op incident	148	14,8%	96	38,4%
Reactie op gehele discussie	300	30%	103	41,2%
Grappen	30	3%	6	2,4%
Subnieuws	194	19,4%	28	11,2%
Niet relevant	141	14,1%	36	18%

Willekeurige steekproef n=1000, steekproef populaire tweets n=250. Sommige tweets zijn onder meerdere codes gecodeerd, waardoor het totaal aantal codes hoger kan uitvallen dan n. Percentage is genomen van het totaal aantal tweets.

5.2.1 Disclosure

De eerste categorie bestond uit tweets waarin *disclosure* werd gedaan. 10,7 procent van de tweets uit de willekeurige steekproef viel in deze categorie. In sommige tweets stond alleen ‘MeToo’ en werd er verder geen informatie gegeven over de situatie. Een voorbeeld van een tweet zoals deze is: *“De dingen die je verborgen houdt. #MeToo #Ikook”*⁸. Anderen gaven in hun tweet ook aan wat er is gebeurd, bijvoorbeeld: *“I was 8 when I was sexually assaulted, lasted for 2 years. It took me 2 years to find the courage to tell someone what was happening to #MeToo”*; *“#MeToo jaren lang. Als kind”*.

#MeToo bleek niet alleen over seksueel geweld te gaan. Er werden onder de hashtag ook ervaringen gedeeld met ander grensoverschrijdend gedrag, bijvoorbeeld: *“Ik word regelmatig in mijn kont geknepen tijdens het uitgaan, niet oké #MeToo”*; *“Ongewenste aanrakingen: een hand op je knie, arm of rug. Mannen hebben niet door dat ze grenzen overschrijden of het boeit ze niet #MeToo”*. Onder de hashtag werden dus zowel verkrachting en seksueel misbruik als seksuele intimidatie en ongewenste aanrakingen aangehaald. In de steekproef met populaire tweets zaten weinig tweets met *disclosure* (3,2%). De inhoud van de tweets was vergelijkbaar met de niet-populaire tweets: *“Ik had het gister met de verkering over #MeToo. Hij vroeg of ik ook wel eens was lastiggevallen. En het antwoord is ja. Hij had geen idee”*.

5.2.2 Reactie op disclosure

Op de tweets met *disclosure* kwam reactie. Slechts een klein deel van de tweets uit de willekeurige steekproef viel in deze categorie (4,2%). De tweets in deze categorie waren vooral indirecte reacties op het geheel van *disclosures* en geen directe reacties op individuen, bijvoorbeeld: *“Dear victim - no, it was not your fault. – no, they should not have done it. – Yes, you will heal... #MeToo”*; *“For those carrying their #MeToo with them silently, you are loved, cherished, and believed. You do not owe your story to anyone”*; *“De mensen die allemaal misbruikt zijn ik wens ze allemaal sterkte #MeToo”*.

De codering op basis van het schema van Ullman is weergegeven in Tabel 4. Het grootste deel van de tweets met een reactie op *disclosure*, viel in de categorie emotionele ondersteuning. Voorbeelden van deze tweets zijn: *“Nee, het is niet jouw schuld en je bent niet alleen”*; *“@X Dit is zo moedig! X is een heldin dat ze dit durft te benoemen”*; *“Everyone who took the courage to share their stories about anyone who crossed their line. I find you strong, inspiring and worth listening to #MeToo”*.

⁸ De spelling en grammatica van verschillende tweets is aangepast voor de leesbaarheid.

Tabel 4

Subcodering categorie reactie op disclosure

	Willekeurige steekproef		Populaire steekproef	
	Aantal tweets	%	Aantal tweets	%
Afleiden	6	5,6%	0	0%
Egocentrisch	2	1,9%	0	0%
Emotionele ondersteuning	51	47,6%	2	28,6%
Informatieve ondersteuning	6	5,7%	0	0%
Niet geloven	12	11,2%	1	14,3%
Victim blame	6	5,6%	1	14,3%
Anders	21	19,6%	3	42,8%

Percentages zijn genomen van het aantal tweets gecodeerd als 'reactie op disclosure'.

Een andere reactie op disclosure die veel in de steekproef terugkwam was ongeloof. Veel individuen stellen dat zij de slachtoffers niet geloven en dat mensen #MeToo alleen gebruiken voor aandacht. "Elke keer een ander verhaal van X, en de heer X wordt aan de schandpaal genageld terwijl er geen onderzoek is geweest #MeToo"; "@X Wat had je dan verwacht? Het is gewoon een gezellige onenightstand geweest en nu heb je er spijt van en dus ga je onder de hype #MeToo aandacht trekken!"; "Als ik verkracht word meld ik dat meteen en niet 20 jaar later! #aandachtshoeren #MeToo".

Victim blame kwam minder voor in de steekproef dan verwacht. Er werden enkele tweets in de steekproef gevonden, bijvoorbeeld: "Herhaling dames, leer #KravMaga of #Systema en wordt geen tweede #X en geen #MeToo". Veel tweets uit de steekproef pasten niet in een bepaalde categorie. Dit zijn met name tweets waarin individuen uitdrukken wat zij van een disclosure vinden, bijvoorbeeld: "Wow wat een verhaal, ik heb het er koud van".

Er waren slechts weinig tweets (5) uit de populaire steekproef die in de categorie reactie op disclosure vielen. De reacties op disclosure van de populaire tweets waren vergelijkbaar met de willekeurige steekproef. Ook deze tweets waren aan alle slachtoffers gericht: "Wat heftig, zeker ook voor die vrouwen om dit te delen. Heel moedig. #MeToo".

5.2.3 Reactie op reactie op disclosure

Er werd op Twitter ook weer gereageerd op reacties op *disclosure*. 4,3 procent van de tweets uit de willekeurige steekproef viel in deze categorie. Er werden reacties verwacht die terugvochten tegen *victim blame*. Het bleek echter dat tweets ook terugvochten tegen tweets waarin individuen stellen dat zij slachtoffers niet geloven. Ongeveer de helft van deze tweets vocht terug tegen deze eerdere tweets: *“Laat ik het zo zeggen: zelfs al paradeert een vrouw poedelnaakt heen en weer over de Dappermarkt, dan nog moeten mannen van haar afblijven zonder haar toestemming #MeToo.”*; *“@X: Totaal misplaatste column, victim blaming en body shaming in 1”*. Net als in het onderzoek van Stubbs-Richardson, Rader en Cosby (2018) werd zowel teruggevochten door argumenten af te zwakken, als door informatie te geven: *“Mensen, ook verkrachting door een bekende is een misdaad. Sterker nog in de meeste gevallen is de dader iemand uit de eigen omgeving #MeToo”*.

Andere tweets met reacties op reacties liepen erg uiteen. Veel tweets waren persoonlijke beledigingen en andere tweets gaven extra informatie bij iets wat een ander gezegd had of drukten verbazing uit over wat er in een andere tweet gezegd was. Slechts een klein aantal populaire tweets (2%) viel in de categorie reactie op reactie op *disclosure*. Dit waren met name tweets die terugvochten tegen tweets waarin slachtoffers niet geloofd werden: *“Geloof slachtoffers als zij zeggen dat zij zijn misbruikt”*, en tweets die informatie gaven: *“Verkrachting is geen kinky spelletje, het is seksueel geweld met slachtoffers”*.

Tabel 5

Subcodering reactie op reactie op disclosure

	Willekeurige steekproef		Populaire steekproef	
	Aantal tweets	%	Aantal tweets	%
Terugvechten	23	54,8%	4	66,7%
Anders	19	45,2%	2	33,3%

5.2.4 Reactie op incident

14,8 procent van de tweets in de willekeurig steekproef ging over incidenten. De meeste tweets gingen over twee incidenten: de grap van radio dj's waarbij een naakte man het optreden van Maan verstoorde en de brief van een groep vrouwen waarin zij stellen dat #MeToo is doorgeschooten (zie ook Tabel 2). Er waren ook tweets over andere incidenten, bijvoorbeeld een bekende Nederlander die stelde dat vrouwen hem smeken verkracht te worden en de benoeming van de vrouwen achter #MeToo als persoon van het jaar. In de steekproef zaten echter minder tweets over deze incidenten. Er is hierom gekozen om de twee meest besproken incidenten in de steekproef uit te lichten.

Uit de tweets over het incident met Maan blijkt dat individuen het niet eens zijn over wat grensoverschrijdend is. Sommigen halen het incident aan als voorbeeld van grensoverschrijdend gedrag: *“De manier waarop de Dj’s schrokken en sorry zeiden toen zangeres Maan in huilen uitbarstte toen er bij wijze van grapje een blote vent voor haar neus danste, laat in detail zien hoe gewoon seksuele intimidatie is in onze maatschappij”*; *“Als dit geen gevalletje #MeToo is? Wat smerig, seksistisch en bijzonder vrouwonvriendelijk”*. Anderen stellen juist dat men zich niet moet aanstellen en dat er overdreven veel aandacht is voor het incident: *“Dit is 3 weken geleden al gebeurd. Maan heeft excuses aanvaard. Klaar.”*.

In de tweets over de brief van het collectief vrouwen werd vooral uitgedrukt dat mensen het niet met de brief eens waren. *“Tegen seksueel geweld zijn betekent niet dat je tegen flirten bent. Of zoals @X ook zei: ‘iemand neerslaan met een hark is geen vorm van tuinieren’ #MeToo”*. In de reacties breekt een discussie los over waar #MeToo over gaat. Sommigen stellen dat #MeToo alleen over seksueel geweld gaat, terwijl anderen, zoals de Franse vrouwen die de brief schreven, #MeToo zien als beweging tegen elk seksueel contact en elke aanraking.

Opvallend is dat er in de populaire steekproef relatief veel meer reacties op incidenten waren (38,4%). De meeste reacties in de populaire steekproef hadden een vergelijkbare inhoud als de tweets uit de willekeurige steekproef. Over het incident bij de radio bijvoorbeeld: *“En dus zegt ze uit automatisme toch maar sorry. Dit is dus precies waar #MeToo en Weinsteins machtsbolwerk over gingen. #Maan”*, en over de brief van Franse vrouwen: *“Fijn, dat er steeds geprivilegieerde vrouwen zijn, zoals X of X die zich opwerpen voor de door #MeToo dolende man, die zich slechts bedient van seksisme uit onhandigheid. Leve het flirtklimaat, jammer van de collateral damage”*.

In de reacties op incidenten is een tweedeling te zien tussen individuen die #MeToo belangrijk vinden en grensoverschrijdend gedrag aan de kaak willen stellen, en individuen die #MeToo onzin vinden en stellen dat het grensoverschrijdende gedrag wel meevalt. Enerzijds wordt gesteld dat #MeToo een belangrijke ontwikkeling is en wordt het aangehaald om aan te kaarten dat er iets mis is in de maatschappij (zie bijvoorbeeld de reacties op het incident met Maan).

Anderzijds wordt in de reacties gesteld dat #MeToo te ver gaat en dat men niet moet overdrijven. Vooral over seksuele intimidatie is veel discussie. Over seksueel geweld zijn de meeste individuen het eens dat dat niet kan. Over seksuele intimidatie en ongewenste aanrakingen zijn individuen het echter niet eens. Sommigen stellen dat elke ongewenste aanraking grensoverschrijdend gedrag is, terwijl anderen stellen dat 'zolang een vrouw niet verkracht is, ze zich niet moet aanstellen'. Er zijn weinig tweets die het midden houden tussen deze uiterste argumentaties. Er lijkt in het debat over deze incidenten weinig ruimte te zijn voor nuance.

5.2.5 Reactie op dader of aanklacht

5,4 procent van de tweets uit de willekeurige steekproef viel in de categorie reactie op dader of aanklacht. In deze tweets werd vaak gesteld dat er te weinig bewijs is voor een aanklacht en dat vrouwen zomaar geloofd worden: *"#MeToo Twee mannen volledig kapot gemaakt. Door een beschuldiging. Stop het!"*; *"Het #MeToo verhaal met X, hoe iemands carrière kapot kan gaan door een beschuldiging zonder enkel bewijs. Belachelijk"*.

Er waren ook mensen die stelden hoe erg ze het vonden dat een dader grensoverschrijdend gedrag had vertoond. *"X zou per direct moeten worden weggestuurd. Hoe kan iemand die vrouwen mishandelt een voorbeeldfunctie hebben"*; *"@X en zijn team, schande! Jullie hebben moeders, vriendinnen, dochters, zussen en collega's?! #MeToo"*.

11,2 procent van de populaire tweets viel in de categorie reactie op dader. Veel van deze tweets komen echter van dezelfde auteur en gaan om dezelfde dader, dit geeft dus een vertekend beeld. De andere tweets in deze categorie hadden dezelfde strekking als die in de willekeurige steekproef: *"Goed, Boef geen concerten, Eurlings 'stapt op'. Who's next, Derksen, Gijp, Beelen, Baudet? Gaan we serieus verder in NL met #MeToo strijdt tegen seksisme? We houden niemand over"*. In de reacties op daders en aanklachten is hetzelfde patroon te herkennen als in de tweets met reacties op *disclosure*. Vaak worden aanklachten in twijfel getrokken en slachtoffers niet geloofd. Ook hier is een tweedeling te zien in individuen die grensoverschrijdend gedrag heel erg vinden en willen bestraffen en individuen die vinden dat slachtoffers zich niet moeten aanstellen en dat beschuldigen beschermd moeten worden.

5.2.6 Reactie op gehele discussie

De laatste geanalyseerde argumentaties waren reacties op de gehele discussie. Dit bleek veruit de grootste categorie tweets in zowel de willekeurige steekproef (30%) als in de steekproef met populaire tweets (41,2%). In deze tweets werd #MeToo ter discussie gesteld. Er werd besproken wanneer iets #MeToo is en er werd veel gediscussieerd over het verschil tussen seksueel geweld en 'gewone' seksuele contacten.

Eenzijds werden er veel tweets geplaatst die onderschreven hoe belangrijk #MeToo is, bijvoorbeeld: *"#MeToo has changed the world and lives of millions of women."*; *"Dat is nou de winst van #MeToo: gemeenschap durft signaal uit te zenden dat seksisme fout is en leidt tot uitsluiting."*; *"#MeToo Ik ben een man en wil dit initiatief van harte ondersteunen!"*. Anderzijds zijn er veel tweets geplaatst die negatief waren over #MeToo. Hierin werd vooral genoemd dat #MeToo te ver gaat of overdreven is: *"Enge ontwikkeling die #MeToo-mediaheksenjacht. Wetende dat ongeveer helft van aangiften vals lijken te zijn"*; *"Ik zie #MeToo steeds meer verworden tot een ordinaire heksenjacht"*.

In de discussie over #MeToo werd vaak het statement gemaakt dat na #MeToo niks meer mag. *"Joh, sinds #MeToo is het aankijken van een vrouw al seksuele intimidatie"*; *"Ik geef een vrouwelijke collega geen schouderklopje meer, geen complimentje, hou de deur niet voor haar open, geef op veilige afstand een hand en vertel geen moppen meer aan haar. Zelfs een gesprek aanknopen wordt link. #MeToo Tevreden?"*. Uit deze tweets blijkt dat individuen verschillende opvattingen hebben over waar #MeToo over gaat.

Veel tweets gingen ook expliciet over wat #MeToo precies betekent en wat wel en niet onder #MeToo valt. *"#MeToo ging niet over flirten, maar over ongewenst gedrag en ongelijke posities"*; *"#MeToo is not just about rape and sexual harassment but also about stop using women as sexual objects. It's about how men see, perceive and treat women. And stop objectifying them!"*. Uit deze tweets blijkt dat individuen verschillende betekenissen aan #MeToo geven. De een trekt #MeToo gelijk aan seksueel geweld, de ander laat het ook seksuele intimidatie en ongewenst gedrag behelzen en weer anderen stellen dat het ook gaat om ongelijkheid tussen mannen en vrouwen.

De populaire tweets volgen dezelfde argumentaties als de willekeurige tweets. Enerzijds zijn er tweets die stellen dat #MeToo overdreven is en te ver gaat: *"We slaan met z'n allen door. Er is een mediasharia gaande"* en anderzijds wordt de beweging gesteund: *"Seksuele intimidatie is geen grapje. Vrouwen hebben recht op een veilige werkomgeving, waar zij ongehinderd zichzelf kunnen zijn. Tijd voor actie! #MeToo"*.

Tabel 6

Subcodering reacties op gehele discussie

	Willekeurige steekproef		Populaire steekproef	
Steun voor #MeToo	100	33,3%	48	46,6%
Negatief over #MeToo	135	45%	39	37,9%
Anders	65	21,7%	16	15,5%

In de discussie over #MeToo lijkt een polarisatie te ontstaan waarin men of voor of tegen #MeToo is. In Tabel 6 is te zien dat 33,3 procent van de willekeurige tweets en 46,6 procent van de populaire tweets #MeToo steunden, en dat 45 procent van de willekeurige tweets en 37,9 procent van de populaire tweets negatief is over #MeToo. Er zijn weinig tweets waarin nuance wordt uitgesproken. #MeToo wordt of als een heel belangrijke ontwikkeling of als een heksenjacht gezien.

Deze polarisatie heeft deels te maken met de opvattingen over waar #MeToo over gaat. Degenen die negatief zijn over #MeToo stellen veelal dat #MeToo te breed wordt getrokken en dat alles als grensoverschrijdend wordt gezien, ook flirten en aanraken. Degenen die #MeToo steunen stellen veel dat #MeToo gaat over seksueel geweld en seksuele intimidatie, maar ook hierbinnen is onenigheid. De een stelt dat #MeToo over seksueel geweld gaat, terwijl de ander stelt dat het over alle vormen van grensoverschrijdend gedrag gaat. Hierbij speelt ook mee dat individuen verschillende opvattingen hebben over wat grensoverschrijdend is. Wat de een als flirten bedoelt, kan door de ander als grensoverschrijdend ervaren worden.

5.2.7 Vergelijking willekeurige en populaire steekproef

De opbouw van de willekeurige en de populaire steekproef is met elkaar vergeleken. De opbouw van beide steekproeven is overzichtelijk weergegeven in Figuur 5. Uit de vergelijking van de steekproeven kan geconcludeerd worden dat de opbouw van de steekproeven redelijk overeenkomt. Het grootste verschil is dat er in de populaire steekproef relatief meer tweets over incidenten en de discussie als geheel gingen.

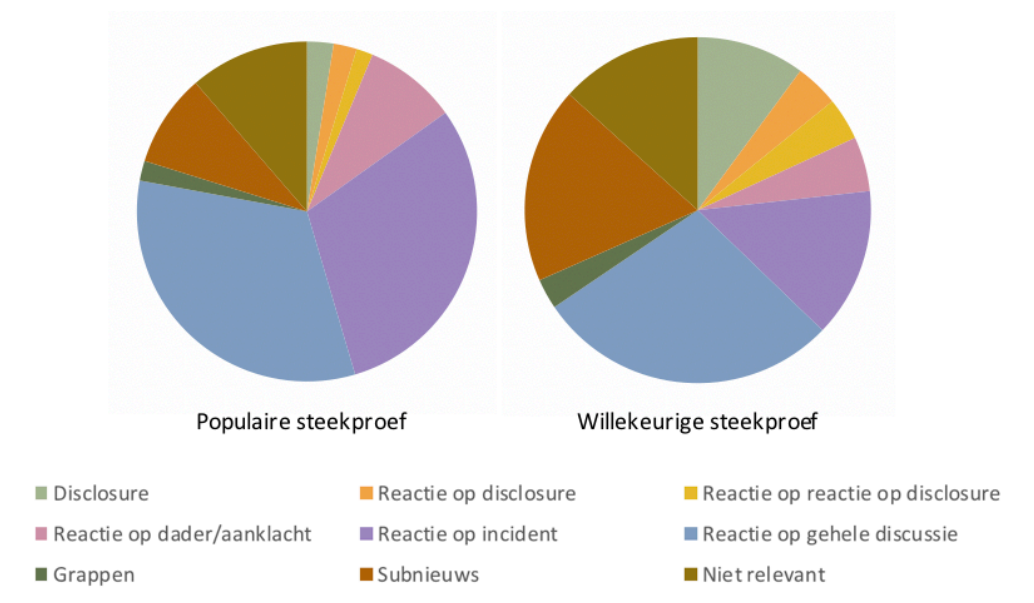
Tweets over incidenten kwamen in de populaire steekproef relatief meer voor. Een verklaring hiervoor kan zijn dat offline incidenten, online bekend worden doordat iemand er iets over post. Het incident met Maan kreeg online bijvoorbeeld geen aandacht, totdat er een tweet over werd geplaatst. De eerste tweets over het incident kregen veel aandacht. Dit verklaart echter niet alle tweets over incidenten, omdat veel tweets geen eerste reacties op incidenten waren. Het blijkt dus dat reacties op incidenten over het algemeen veel aandacht krijgen.

In de populaire steekproef ging ook een groter gedeelte van de tweets over de gehele discussie. Dit waren met name tweets waarin individuen stellen wat zij van #MeToo vinden. Wellicht werd er veel op deze tweets gereageerd omdat individuen bij het zien van een reactie, ook iets kwijt willen over #MeToo.

Een kanttekening hierbij is dat tweets die veel reacties kregen vaak tweets van bekende Nederlanders waren. Deze tweets krijgen altijd meer aandacht dan tweets van 'gewone' individuen. Wellicht posten bekende Nederlanders minder persoonlijke dingen op Twitter zoals *disclosure* of een reactie op *disclosure* en gaan hun tweets dus meer over incidenten en de gehele discussie. Dit zou ook kunnen verklaren waarom de tweets in de populaire steekproef vaker over incidenten en de gehele discussie gaan.

Figuur 5

Verdeling tweets willekeurige steekproef en steekproef met populaire tweets

5.2.8 Samenvatting en theoretische terugkoppeling

In deze paragraaf is getracht de eerste onderzoeksvraag, welke argumentaties hanteren individuen op Twitter om zichzelf te positioneren in de #MeToo-discussie in Nederland, te beantwoorden. Er werden verschillende argumentaties verwacht. Allereerst werden er tweets verwacht waarin *disclosure* werd gedaan. Ongeveer 10 procent van de tweets met #MeToo bleken tweets met *disclosure* te zijn. Hierin deelden individuen dat zij slachtoffer zijn geweest van seksueel geweld of seksuele intimidatie.

Op deze *disclosures* werd reactie verwacht. Het raamwerk van Ullman (2000) vormde de basis van de verwachting van tweets met een reactie op *disclosure*. Vanuit het raamwerk van Ullman werden verschillende reacties verwacht. De verschillende argumentaties die verwacht werden waren: emotionele ondersteuning, informatieve ondersteuning, afleiden, *victim blame* en egocentrische reacties. Ongeveer 4 procent van de tweets met #MeToo bestond uit reacties op *disclosure*. Het raamwerk van Ullman bleek lastig toe te passen op deze tweets. De enige categorie van Ullman die duidelijk in de tweets naar voren kwam was emotionele ondersteuning. Een andere reactie die veel voorkwam was dat slachtoffers niet geloofd werden.

Op de reacties op *disclosure* werden ook weer reacties verwacht. Op basis van het onderzoek van Stubbs-Richardson, Rader en Cosby (2018) werden tweets verwacht waarin werd teruggevochten tegen *victim blame* tweets. Ongeveer 4 procent van de tweets viel in de categorie reactie op reactie. De helft van deze tweets vocht inderdaad terug tegen *victim blame* of tegen individuen die slachtoffers niet geloofden.

Er werden ook tweets over de discussie als geheel verwacht. Op basis van de onderzoeken van de NRC (2018) en EenVandaag (2017) werden zowel tweets verwacht die de discussie steunen als tweets die stellen dat de discussie overdreven of doorgesloten is. Reacties op de discussie als geheel bleek veruit de grootste categorie tweets. In deze tweets werd besproken wat #MeToo is en wanneer iets grensoverschrijdend is. Net als in het onderzoek van Stubbs-Richardson, Rader en Cosby (2018) en Carney (2016) werd er in de tweets een tweedeling gevonden. Ongeveer de helft van de tweets steunt #MeToo en de andere helft is negatief over de beweging. Hierin is een polarisatie te zien, waarin individuen zich aan de uiterste kanten van het spectrum bevinden. Stubbs-Richardson Rader en Cosby vonden een tweedeling in *victim blaming* en *victim supporting* tweets. Dit lijkt bij de analyse van #MeToo minder van toepassing. Bij #MeToo lijkt het niet te gaan om de vraag wiens schuld seksueel grensoverschrijdend gedrag is, maar óf iets wel grensoverschrijdend is. De resultaten sluiten aan op de onderzoeksresultaten van NRC (2018) en EenVandaag (2017). Ook deze onderzoeken vonden de tweedeling in de meningen van individuen over #MeToo.

Er werden ook argumentaties gevonden die niet verwacht werden. Uit de verkennende analyse in paragraaf 5.1 bleek al dat #MeToo incident-gestuurd is. In de steekproef kwamen dan ook veel reacties op incidenten voor. In deze reacties is een tweedeling te zien in individuen die grensoverschrijdend gedrag aan de kaak willen stellen, en individuen die stellen dat het grensoverschrijdende gedrag wel meevalt.

Er werden ook reacties op daders en aanklachten gevonden in de steekproef. Ook in deze categorie was een splitsing te zien in de argumentaties. Enerzijds stelden individuen dat als iemand grensoverschrijdend gedrag heeft vertoond hij of zij hiervoor gestraft worden. Anderzijds stelden individuen dat mensen door #MeToo zonder bewijs veroordeeld werden voor grensoverschrijdend gedrag dat wellicht niet heeft plaatsgevonden.

In alle categorieën werd gediscussieerd over #MeToo, grenzen en grensoverschrijdend gedrag. Individuen zijn het niet eens over wat #MeToo is. Het is onduidelijk of #MeToo alleen gaat over seksueel geweld of ook over seksuele intimidatie en ongewenst gedrag. Bovendien zijn individuen het niet eens over wat grensoverschrijdend is. Wat de een ziet als flirten, ziet de ander als grensoverschrijdend gedrag.

5.3 Ontwikkeling over tijd

In deze paragraaf wordt de tweede empirische onderzoeksvraag, hoe ontwikkelt de #MeToo-discussie zich over tijd, beantwoord. Allereerst wordt er een analyse over tijd van de willekeurige steekproef gemaakt, hierna volgt de analyse van de steekproef met populaire tweets. Als laatste wordt de polarisatie in de discussie over tijd geanalyseerd. De ontwikkeling over tijd is geanalyseerd in de overkoepelende codes. In de subcodes zaten, vooral in de populaire steekproef, te weinig tweets om deze analyse te kunnen maken.

5.3.1 Willekeurige steekproef

In Tabel 9 is de codering van de willekeurige steekproef per maand beschreven. In Figuur 6 is deze overzichtelijk weergegeven in een grafiek. Het eerste dat opvalt in de ontwikkeling over tijd van de willekeurige tweets is dat er vooral in het begin van #MeToo, in oktober, *disclosure* werd gedaan. In oktober valt 30,5 procent van de tweets in de categorie *disclosure*, de daaropvolgende maanden is dit veel lager. Dezelfde trend is, logischerwijs, te zien in de reacties op disclosure. Ook de reacties op reacties op disclosure pieken in oktober en worden daarna minder.

De tegenovergestelde trend is zichtbaar voor reacties op incidenten. Deze categorie is klein in oktober, wordt in november iets groter en is veel groter in de maanden december, januari en februari. Dit komt doordat de gehele discussie wat meer stillag en er relatief meer tweets werden geplaatst rondom incidenten. In 5,1 werd al geconcludeerd dat #MeToo incident-gestuurd was, dat blijkt bij verdere analyse vooral te gelden vanaf december.

In de reacties op daders is geen duidelijke trend te zien. In oktober zijn er slechts twee tweets die reageerden op een dader of een aanklacht en vanaf november waren dit er wat meer, met in december en januari de meeste reacties. De grootste categorie, reacties op de gehele discussie, bleef redelijk constant en was in alle maanden groot. Hieruit blijkt dat #MeToo de hele periode ter discussie stond.

Tabel 7

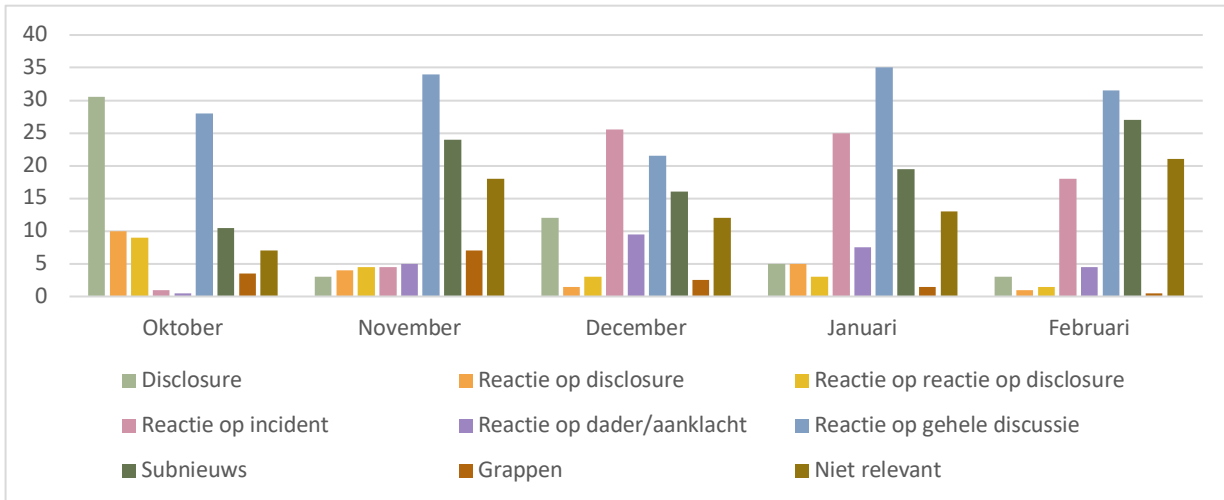
Argumentaties in de #MeToo-discussie over tijd in de willekeurige steekproef

	Oktober		November		December		Januari		Februari	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Disclosure	61	30,5%	6	3%	24	12%	10	5%	6	3%
Reactie op disclosure	20	10%	8	4%	3	1,5%	10	5%	2	1%
Reactie op reactie op disclosure	18	9%	9	4,5%	6	3%	6	3%	3	1,5%
Reactie op Incident	2	1%	9	4,5%	51	25,5%	50	25%	36	18%
Reactie op dader/aanklacht	1	0,5%	10	5%	19	9,5%	15	7,5%	9	4,5%
Reactie op gehele discussie	56	28%	68	34%	43	21,5%	70	35%	63	31,5%
Subnieuws	21	10,5%	48	24%	32	16%	39	19,5%	54	27%
Grappen	7	3,5%	14	7%	5	2,5%	3	1,5%	1	0,5%
Niet relevant	14	7%	36	18%	24	12%	26	13%	42	21%

n=200 tweets per maand. Sommige maanden komen in totaal uit op meer dan 200. Dit komt doordat sommige tweets in meerde categorieën gecodeerd zijn. Percentage is genomen van het aantal tweets.

Figuur 6

Argumentaties in willekeurige steekproef #MeToo per maand in procenten

5.3.2 Steekproef populaire tweets

De populaire tweets laten een iets andere trend zien dan de willekeurig steekproef. In Tabel 10 en Figuur 7 is de ontwikkeling van de populaire tweets over tijd weergegeven. *Disclosure* blijft in de populaire steekproef redelijk constant, net als de reacties op disclosure. De reactie op reacties waren er alleen in het begin van de discussie. Relatief gezien zijn er veel tweets met reacties op incidenten. In oktober waren dit er nog niet zo veel, maar vanaf november is deze categorie groter en blijft deze ongeveer even groot. Ook de reacties op daders en aanklachten blijven redelijk constant. In de populaire steekproef kwamen relatief gezien in oktober de meeste reacties op de gehele discussie. In de willekeurig steekproef was deze categorie in oktober juist het kleinst. Na oktober blijft de categorie reacties op discussie als geheel groot, maar in december en februari is de categorie kleiner. In deze maanden gaan de populaire tweets meer over incidenten.

Tabel 8

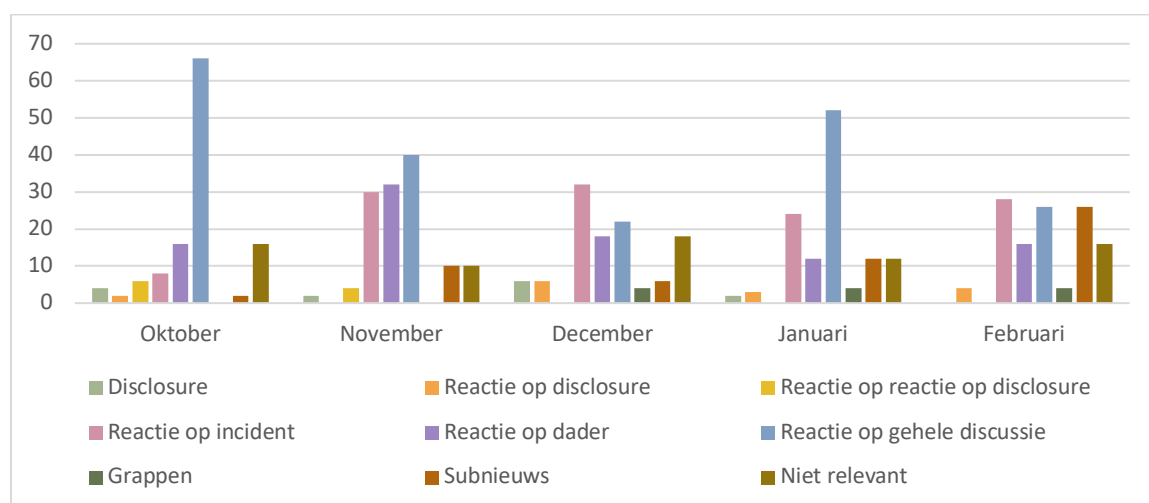
Populaire tweets met #MeToo over tijd.

	Oktober		November		December		Januari		Februari	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Disclosure	2	4%	1	2%	3	6%	2	4%	0	0%
Reactie op disclosure	1	2%	0	0%	3	6%	1	3%	2	4%
Reactie op reactie op disclosure	3	6%	2	4%	0	0%	0	0%	0	0%
Reactie op incident	4	8%	15	30%	16	32%	12	24%	14	28%
Reactie op dader/aanklacht	8	16%	5	32%	9	18%	6	12%	8	16%
Reactie op discussie als geheel	33	66%	20	40%	11	22%	26	52%	13	26%
Grappen	0	0%	0	0%	2	4%	2	4%	2	4%
Subnieuws	1	2%	5	10%	3	6%	6	12%	13	26%
Niet relevant	8	16%	5	10%	9	18%	6	12%	8	16%

n =50 per maand. Sommige maanden tellen op tot meer dan 50 omdat sommige tweets onder meerdere codes zijn gecodeerd. Het percentage is genomen van het totaal aantal tweets per maand.

Figuur 7

Argumentaties populaire tweets over tijd in procenten

Wanneer de analyse verder wordt getrokken dan de categorische indeling is het opvallend dat #MeToo in oktober vooral gaat over *disclosure* en er vooral steun voor #MeToo wordt uitgesproken. Vanaf november wordt #MeToo steeds vaker een discussie genoemd en wordt #MeToo gezien als iets waarover men een standpunt in moet nemen. In december staan vooral incidenten centraal. In januari duikt het woord ‘heksenjacht’ in de discussie op, onder andere door de brief van het collectief van Franse vrouwen. Het lijkt er dus op dat #MeToo van beweging tegen seksueel grensoverschrijdend gedrag uitloopt op een discussie over wat grensoverschrijdend gedrag is.

5.3.3 Polarisatie over tijd

In de reacties op de gehele discussie bleek een duidelijke polarisatie te zien. Er is een groep die #MeToo volledig steunt en een groep die heel negatief is over #MeToo. Deze polarisatie is ook over tijd onderzocht. Dit is alleen voor de willekeurige steekproef gedaan omdat er in de populaire steekproef te weinig tweets zaten voor een analyse. In Tabel 11 en Figuur 8 is de ontwikkeling van de polarisatie over tijd weergegeven.

Het blijkt dat in oktober vooral positieve reacties op #MeToo kwamen. Op dit moment deden veel individuen *disclosure* en in het begin van #MeToo werd er positief op deze beweging gereageerd. In november zijn er echter meer negatieve dan positieve tweets over #MeToo. In december zijn er weer wat meer positieve tweets die steun voor #MeToo uitspreken en in januari en februari zijn er ongeveer evenveel negatieve als positieve argumentaties.

Het lijkt er dus niet op dat individuen het eens worden over #MeToo gedurende de discussie. De polarisatie lijkt eerder gegroeid te zijn. Waar in oktober slechts een klein aantal tweets negatief was over #MeToo, zijn later de helft van de tweets negatief en de andere helft positief.

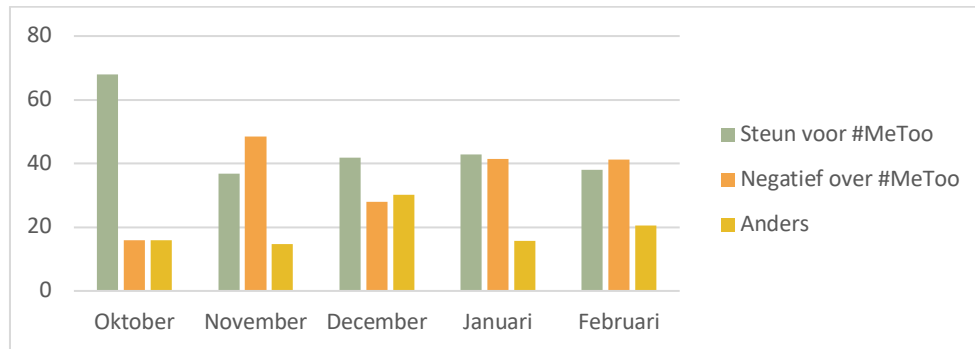
Tabel 9

Categorisering tweets ‘reactie op gehele discussie’ willekeurige steekproef in aantallen en percentages

	Oktober		November		December		Januari		Februari	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Steun	38	68%	25	36,8%	18	41,9%	30	42,9%	24	38,1%
Negatief	9	16%	33	48,5%	12	27,9%	29	41,4%	26	41,2%
Anders	9	16%	10	14,7%	13	30,2%	11	15,7%	13	20,6%

Figuur 8

Positieve, negatieve en andere reacties op #MeToo-discussie over tijd in procenten

5.3.4 Samenvatting en theoretische terugkoppeling

In deze paragraaf is de tweede empirische onderzoeksvraag, hoe ontwikkelt de #MeToo-discussie zich over tijd, beantwoord. Het blijkt dat vooral in het begin van #MeToo *disclosure* werd gedaan. De reacties op *disclosure* waren dan ook vooral in het begin van #MeToo. Later verschuift #MeToo steeds meer naar een discussie en zijn er veel reacties op incidenten. De grootste categorie tweets, reacties op de discussie als geheel, bleef vanaf november vrij constant groot.

De populaire tweets volgden niet exact dezelfde trends als de willekeurige tweets. *Disclosure* bleef in de populaire tweets redelijk constant, net als de reacties op *disclosure*. De reactie op reacties waren er alleen in het begin van de discussie. In oktober waren er niet veel reacties op incidenten, maar vanaf november is deze categorie groter en blijft deze ongeveer even groot. Ook de reacties op daders en aanklachten blijven redelijk constant.

De grootste categorie is ook bij de populaire tweets de reactie op de discussie als geheel. Opvallend is dat er in deze steekproef juist in oktober de meeste reacties op de gehele discussie waren, terwijl deze categorie in de willekeurige steekproef in oktober klein was.

In het theoretisch kader werd een verwachting geschetst van de ontwikkeling over tijd. Hiervoor werd de innovatietheorie van Rogers (1962) gebruikt. Op basis hiervan werd verwacht dat de eerste gebruikers van de hashtag #MeToo zouden steunen en dat deze *innovators* zelf *disclosure* zouden doen. Er werd ook verwacht dat de *early majority* #MeToo zou steunen. Dit lijkt beiden het geval, omdat er in oktober vooral steun voor #MeToo te zien is. Op basis van de studie van Carney (2016) en de onderzoeken van EenVandaag (2017) en NRC (2018), werd verwacht dat er na de eerste groepen een tegenbeweging zou ontstaan van individuen die zich tegen #MeToo afzetten. Deze tegenbeweging lijkt al snel na de start van de #MeToo te zien. In november zijn er met name negatieve tweets over #MeToo, maar zelfs in oktober zijn er negatieve tweets te zien. Ook deze verwachting lijkt dus bevestigd.

Op de tegenbeweging werd weer een tegenreactie verwacht van individuen die de negatieve tweets willen ontkrachten. Deze tweets zijn ook in de steekproef gevonden. Deze tegenreactie zou kunnen verklaren waarom er na november relatief weer meer positieve tweets over #MeToo worden geplaatst. Na november lijken de negatieve en positieve tweets in balans en is ongeveer de helft van de tweets positief en de andere helft negatief. Over tijd wordt de polarisatie die ontstond in het debat dus niet opgelost.

6. Discussie

In deze thesis zijn de argumentaties in de #MeToo-discussie onderzocht. De thesis hanteerde twee empirische onderzoeksvragen: welke argumentaties hanteren individuen op Twitter om zichzelf te positioneren in de #MeToo-discussie in Nederland en hoe ontwikkelen deze argumentaties over tijd? Om deze vragen te beantwoorden is er een kwalitatieve analyse van Nederlandse Twitterdata met #MeToo gemaakt van de periode oktober 2017 tot en met februari 2018. Er zijn per maand steekproeven genomen die bestonden uit 200 willekeurige tweets en 50 tweets met de meeste reacties. De totale steekproef bestond uit 1250 tweets.

6.1 Argumentaties in de #MeToo-discussie

De eerste onderzoeksvraag luidde: welke argumentaties hanteren individuen op Twitter om zichzelf te positioneren in de #MeToo-discussie in Nederland? Er werden verschillende argumentaties onder #MeToo gevonden. Onder #MeToo werd *disclosure* gedaan van seksueel geweld, maar ook van seksuele intimidatie en ongewenst gedrag.

Op deze *disclosures* werd gereageerd. Opvallend is dat reacties op *disclosure* vooral reacties op het geheel van *disclosures* waren en geen directe reacties op slachtoffers. Een groot deel van de reacties op *disclosure* bleek niet in de verwachte categorisatie van Ullman (2000) te passen. De categorie van Ullman die met name werd gevonden was emotionele ondersteuning. Een andere veel voorkomende argumentatie drukte uit dat individuen slachtoffers niet geloofden. Wellicht was de categorisatie van Ullman niet toe te passen op de tweets omdat het niet om directe reacties op *disclosure* ging, maar om reacties op het geheel van *disclosures*.

Op de reacties op *disclosure* kwamen weer reacties van anderen. Op basis van het onderzoek van Stubbs-Richardson, Rader en Cosby (2018) werd verwacht dat deze tweets zouden terugvechten tegen *victim blame* tweets. Ongeveer de helft van de tweets met een reactie op reactie op *disclosure* vocht inderdaad terug. Dit waren niet alleen reacties op *victim blame*, maar ook reacties op tweets waarin het slachtoffer niet geloofd werd. Terugvechten werd zowel gedaan door tweets te ontkrachten als door informatie te geven over seksueel geweld.

Een onverwachts groot deel van de steekproef bestond uit tweets met reacties op incidenten. Er kwamen ook reacties op daders en aanklachten. Op incidenten en aanklachten kwamen zowel reacties die de #MeToo-beweging steunden als reacties die uitdrukten dat #MeToo te ver ging en overdreven was. Hierin stond discussie over wat grensoverschrijdend is centraal.

Veruit de meeste tweets gingen over #MeToo als geheel. Er was discussie over het belang van #MeToo en over wat wel en geen #MeToo is. Sommige individuen stellen dat #MeToo veel te ver gaat en uitgelopen is op een heksenjacht, terwijl anderen stellen dat #MeToo belangrijk is en de beweging niet mag verwateren. Opvallend is dat argumentaties zich bevinden aan twee uiterste kanten van het spectrum. Enerzijds zijn er individuen die de #MeToo-beweging volledig steunen en grensoverschrijdend gedrag willen aanpakken. Anderzijds werden tweets geplaatst waarin mensen stellen dat #MeToo overdreven is en dat ongewenst gedrag nu eenmaal bij het leven hoort. Deze resultaten sluiten aan op de resultaten van de onderzoeken van NRC (2018) en EenVandaag (2017) waaruit ook bleek dat de meningen van individuen erg verdeeld zijn over #MeToo.

In vrijwel alle categorieën stond discussie over grenzen centraal. Individuen zijn het niet eens over wat #MeToo is en waar seksuele grenzen liggen. Onder #MeToo werden misdrijven als verkrachting besproken, maar ook ongewenste aanrakingen en opmerkingen werden onder #MeToo aangehaald. Net als in het onderzoek van Stubbs-Richardson, Rader en Cosby (2018) werd er in de tweets over #MeToo dus onenigheid gevonden. Stubbs-Richardson, Rader en Cosby vonden een tweedeling in *victim blaming* en *victim supporting* tweets. Bij #MeToo lijkt het niet zozeer te gaan om de vraag wiens schuld seksueel grensoverschrijdend gedrag is, maar óf iets wel grensoverschrijdend is.

6.2 Ontwikkeling argumentaties over tijd

De tweede empirische onderzoeksvraag luidde: hoe ontwikkelen de argumentaties in de #MeToo-discussie zich over tijd? Het blijkt dat vooral in het begin van #MeToo *disclosure* werd gedaan. De reacties op disclosure waren dan ook vooral in het begin van #MeToo. Later verschuift #MeToo steeds meer naar een discussie over grensoverschrijdend gedrag en zijn er veel reacties op incidenten. De grootste categorie tweets, reacties op de discussie als geheel, bleef vanaf november vrij groot en constant.

Op basis van de innovatietheorie van Rogers (1962) werd verwacht dat de eerste gebruikers van de hashtag #MeToo zouden steunen en dat deze *innovators* zelf *disclosure* zouden doen. Er werd ook verwacht dat de *early majority* #MeToo zou steunen. Dit lijkt beiden het geval, omdat er in oktober vooral steun voor #MeToo te zien is. Na deze eerste groep ontstond er een tegenbeweging en in november zijn er met name negatieve reacties op #MeToo. Dit sluit aan op de studie van Carney (2016), waarin ook een tegenbeweging tegen #BlackLivesMatter te zien was, en de onderzoeken van EenVandaag (2017) en NRC, waarin mensen negatief waren over #MeToo. Na november lijken de negatieve en positieve tweets in balans en is ongeveer de helft van de tweets positief en de andere helft negatief. Over tijd lijkt de polarisatie die in de discussie ontstond dus niet op te lossen.

In het begin van #MeToo werd er door individuen *disclosure* gedaan en werd hierop gereageerd, maar snel veranderde #MeToo in een discussie over wat grensoverschrijdend is en wat wel en wat niet #MeToo is. #MeToo werd opgezet als beweging tegen grensoverschrijdend gedrag en liep uit op een discussie over waar grenzen liggen.

6.3 Conclusie

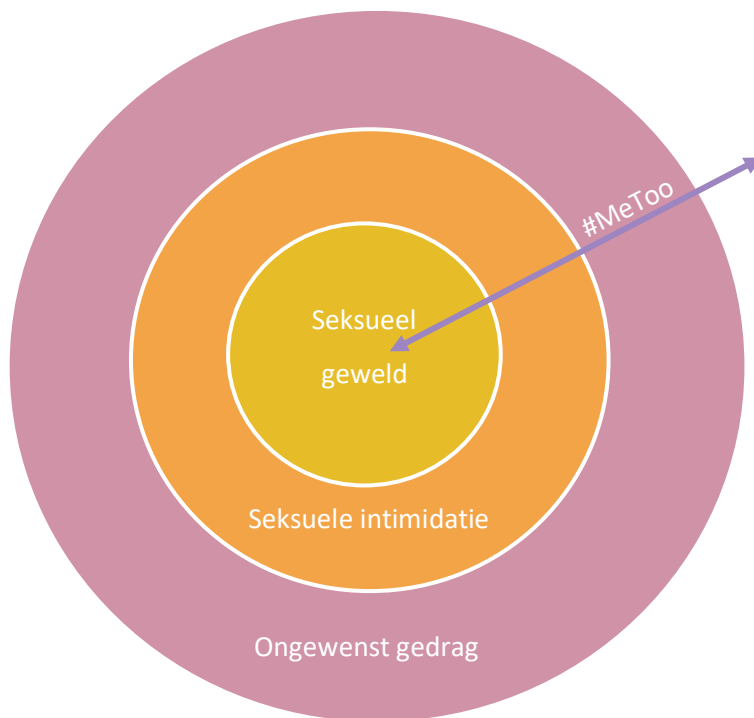
Er is geen definitie van #MeToo. Het staat niet in het woordenboek en er zijn geen wetten of regels die bepalen wat wel en wat geen #MeToo is. Individuen geven er dus zelf invulling aan. Dit maakt de discussie over het onderwerp, zoals gezien in de resultaten, complex. De een trekt #MeToo gelijk aan seksueel geweld, terwijl de ander #MeToo veel breder trekt en #MeToo ook seksuele intimidatie en ongewenst gedrag laat behelzen.

Doordat #MeToo geen vaste betekenis heeft is het onduidelijk waar in Figuur 7 #MeToo zich bevindt. Verschillende individuen zullen #MeToo op een andere plek in de figuur plaatsen. Wat individuen grensoverschrijdend vinden wisselt ook. De een vindt in de kont geknepen worden in de kroeg ernstig grensoverschrijdend gedrag, terwijl de ander stelt dat dit er nu eenmaal bij hoort. Wat individuen #MeToo laten behelzen en wat individuen als grensoverschrijdend ervaren verschilt, onder andere hierdoor wisselt ook de ernst die individuen aan #MeToo toekennen.

Wat #MeToo laat zien is dat een groot aantal vrouwen te maken heeft met seksueel geweld, seksuele intimidatie en ongewenst gedrag. In die zin heeft #MeToo weinig nieuws gebracht. Uit onderzoek was al bekend dat veel vrouwen in Nederland te maken hebben met seksueel geweld. #MeToo laat echter wel zien dat grensoverschrijdend gedrag breder ervaren wordt dan seksueel geweld, en legt daarmee bloot dat grensoverschrijdend gedrag bestaat uit een oplopende schaal van ongewenst gedrag, seksuele intimidatie en seksueel geweld. Hiermee laat #MeToo zien dat seksueel geweld plaatsvindt in een klimaat waarin seksuele intimidatie en ongewenst gedrag veel voorkomen. Bovendien heeft #MeToo een enorme discussie losgemaakt die zorgt voor bewustwording en daarmee aandacht heeft getrokken van de overheid, professionals en beleidsmakers.

Figuur 9

Seksueel geweld, seksuele intimidatie en ongewenst gedrag. Wat is MeToo?

6.4 Aanvulling op eerder onderzoek

Niet eerder is er een wetenschappelijke analyse gemaakt van #MeToo. Deze thesis laat zien dat onderzoek met Twitterdata inzicht kan geven in hoe individuen over een onderwerp denken. Specifiek heeft deze studie inzicht gegeven in hoe individuen denken over seksueel geweld, seksuele intimidatie en ongewenst gedrag in Nederland. Daarbij legt de analyse de complexiteit van de #MeToo-discussie bloot. Bovendien biedt de studie in het volgende hoofdstuk op basis van de bevindingen concrete input voor beleid.

6.5 Sterke punten en limitaties

Het empirische onderzoek is gedaan met een grote, representatieve steekproef. Hiermee kan gesteld worden dat de resultaten representatief zijn voor de gehele #MeToo-discussie in de periode oktober 2017 tot en met februari 2018 in Nederland. Er is een uitgebreid theoretisch kader opgebouwd waardoor de resultaten in de juiste context geplaatst konden worden en er met wetenschappelijk inzicht gestart kon worden aan het empirische onderzoek. Bovendien zijn de resultaten besproken met verschillende experts⁹ om tot adequate conclusies en beleidsaanbevelingen te komen. De studie heeft echter ook beperkingen. Ten eerste is het opstellen van het codeerschema en het proces van coderen door slechts een persoon gedaan. Het zou de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek vergroten als dit door meerdere personen gedaan was. Ook zaten er veel tweets in de steekproef die niet relevant bleken voor het onderzoek. Dit had wellicht voor het nemen van de steekproef beter gefilterd kunnen worden. Als laatste is als maatstaf voor de populariteit van tweets het aantal reacties op de tweet genomen. Het aantal retweets zou beter zijn, dit is in Coosto echter niet mogelijk. De steekproef met populaire tweets zegt nu iets over welke tweets veel aandacht kregen. Het zegt echter niet of mensen het eens waren met de tweets. Een tweet kan namelijk ook veel reactie krijgen waarin mensen stellen dat zij het niet eens zijn met de tweet.

⁹ Janine Janssen (lector veiligheid in afhankelijkheidsrelaties Avans Hogeschool), Anne Boer en Anneke Bloemen (onderzoekers o.a. op het gebied van seksualiteit en seksueel geweld bij EMMA Experts in Media en Maatschappij).

6.6 Suggesties voor vervolgonderzoek

Deze thesis bestond uit een verkennend onderzoek naar #MeToo. Er bestond nog geen gepubliceerd onderzoek en hierom is gekozen voor een brede analyse. Voor vervolgonderzoek zou het interessant zijn om een meer verdiepende analyse te maken. Een offline analyse door middel van interviews zou een aanvulling kunnen zijn op de resultaten van deze thesis. Wat betekent #MeToo voor individuen en hoe belangrijk vinden zij deze beweging? Ook zou een verdiepend onderzoek naar seksuele grenzen kan een aanvulling zijn op huidig onderzoek, bijvoorbeeld waar seksuele grenzen van individuen liggen, wat zij wel en niet vinden kunnen, en hoe zij vaststellen wat de grenzen van anderen zijn. Door middel van een survey zou onderzocht kunnen worden of opvattingen over grenzen samenhangen met andere factoren, bijvoorbeeld de mate waarin individuen mannen en vrouwen als gelijkwaardig achten. Een laatste onderwerp voor vervolgonderzoek is wat #MeToo teweeg heeft gebracht. Hiervoor zouden interviews afgenomen kunnen worden met bijvoorbeeld personeel op scholen, werkgevers en beleidsmakers, waarin hen gevraagd wordt naar beleidsveranderingen naar aanleiding van #MeToo.

7. Beleidsaanbevelingen

In paragraaf 2.4 is het Nederlandse beleid rondom seksueel geweld beschreven. Movisie concludeerde in het rapport 'Aanpak seksueel geweld' in 2006 dat beleid versnipperd is, te veel richt op slachtofferhulp en te weinig richt op preventie en potentiële daders. Na een verkenning van het huidige beleid blijkt dat slachtofferhulp inmiddels gecentreerd is in Centra Seksueel Geweld, maar dat beleid nog steeds met name gericht is op slachtofferhulp en weinig richt op preventie.

Uit de analyse van deze thesis blijkt dat #MeToo breder is dan alleen seksueel geweld en dat seksueel geweld plaatsvindt in een intimidatieklimaat waarin met name vrouwen slachtoffer zijn van grensoverschrijdend gedrag. Op basis van deze uitkomst wordt geconcludeerd dat beleid breder moet worden ingestoken. Beleid moet niet alleen richten op (slachtofferschap van) seksueel geweld, maar ook het bredere probleem, een klimaat van seksuele intimidatie en ongewenst gedrag, aanpakken.

Het aanpakken van dit probleem is een grote opgave en hiervoor is veel nodig. Om de beleidsaanbevelingen in deze thesis terug te dringen tot de grootte van een hoofdstuk wordt er gefocust op drie mogelijkheden. Ten eerste zou er in het onderwijs meer aandacht besteed kunnen worden aan het stellen en respecteren van seksuele grenzen. Ten tweede zou beleid kunnen richten op het veranderen van opvattingen over mannen en vrouwen. Ten derde zou een nationale bewustwordingscampagne een breed publiek kunnen bereiken. De aanbevelingen in dit hoofdstuk zijn grotendeels gebaseerd op gesprekken met een aantal experts op het gebied van seksueel geweld, seksualiteit en afhankelijkheidsrelaties (zie 6.5) en gelezen stukken van experts op het gebied van seksueel geweld, mannelijkheid en machtsverhoudingen¹⁰.

¹⁰ Stine Jensen (filosofoe o.a. op het gebied van vrouwelijkheid en machtsverhoudingen), Willy van Berlo (expert seksueel geweld bij Rutgers Kenniscentrum seksualiteit), Jens van Tricht (expert op het gebied van mannen en emancipatie, directeur van Emancipator).

7.1 Stellen en respecteren van grenzen

Uit de analyse van #MeToo blijkt dat (seksuele) grenzen persoonlijk zijn en dat deze grenzen regelmatig worden overschreden. In beleid zou er op basis van deze conclusie meer aandacht moeten zijn voor seksuele grenzen. Voorlichting op scholen zou hierin een grote rol kunnen spelen.

In paragraaf 2.4 is besproken dat scholen verplicht zijn aandacht te besteden aan seksuele voorlichting en dat 95 procent van de scholen dit daadwerkelijk doet. Scholen zijn binnen deze verplichting echter vrij in hoe zij deze voorlichting indelen. Voorlichting over seks voldoet dus aan de eisen. Hierbij leren jongeren echter weinig over grensoverschrijdend gedrag. Op basis van de analyse van #MeToo gaat deze voorlichting dus niet ver genoeg.

Tijdens de voorlichting op scholen zou er expliciet aandacht moeten zijn voor grenzen en communicatie hierover, zowel gericht op potentiële slachtoffers (risicogroepen) als potentiële daders. *Consent* is hierin een belangrijk begrip. Jongeren moeten leren dat seksueel contact altijd met *consent* moet plaatsvinden. Het onderwerp zou uitgebreid behandeld moeten worden waarbij er aandacht is voor het stellen van eigen grenzen en het respecteren van grenzen van anderen. Het onderwijs zou casussen kunnen gebruiken om concreter en duidelijker te maken dat grenzen persoonlijk zijn en dat het belangrijk is elkaars grenzen te respecteren. Er zou in het onderwijs specifiek aandacht moeten zijn voor het kenbaar maken van persoonlijke grenzen en bij het 'respecteren van grenzen van anderen' zou er aandacht moeten zijn voor het herkennen van deze grenzen. Geen nee betekent niet ja en als een individu niet helder na kan denken (bijvoorbeeld door alcohol of drugs) geeft deze ook geen *consent* tot seksueel contact (e.g. Wertheimer, 2000).

Er bestaan methodes die seksuele grenzen behandelen en op deze manier een aanvulling kunnen zijn op voorlichting op scholen. De methode 'Ik ben van mij!' van Movisie is bijvoorbeeld ontwikkeld om jongeren te leren respectvol met elkaar om te gaan op het gebied van intimiteit en seksualiteit. In deze methode is er specifiek aandacht voor het stellen en respecteren van grenzen (Movisie, 2018). Een methode zoals deze zou verplicht op alle scholen ingezet moeten worden. Op deze manier wordt voorlichting over grenzen gericht op preventie van seksueel geweld op alle scholen gewaarborgd.

7.2 Verhoudingen tussen mannen en vrouwen

Uit de analyse van #MeToo blijkt dat seksueel geweld plaatsvindt in een klimaat van seksuele intimidatie en ongewenst gedrag. Om seksueel geweld aan te pakken, zal ook deze bredere context aangepakt moeten worden. Willy van Berlo stelt “seksueel grensoverschrijdend gedrag vindt plaats vanuit diepgewortelde patronen en verhoudingen tussen mannen en vrouwen die al een eeuwigheid bestaan. Seksueel geweld heeft te maken met macht, *entitlement* en de dubbele moraal”. Ongelijke (machts)verhoudingen tussen mannen en vrouwen dragen bij aan het klimaat waarin grensoverschrijdend gedrag normaal wordt gevonden.

Op macroniveau blijkt dit ook uit de aangehaalde cijfers in 2.1.1 van Yodanis (2004) en de WHO (2013). In landen waarin mannen en vrouwen gelijkere posities hebben, vindt minder seksueel geweld plaats. Gelijke ouderschapsvoorzieningen, arbeidsparticipatie van vrouwen, vrouwen in topposities en gelijke betaling van mannen en vrouwen verkleinen de hoeveelheid seksueel geweld in een land. Het is de taak van de overheid om dit wettelijk en beleidsmatig goed te regelen. De uitbreiding van het vaderschapsverlof is bijvoorbeeld een goede zet voor gelijkere ouderschapsvoorzieningen. De overheid zou ook meer aandacht kunnen besteden aan de arbeidsparticipatie van vrouwen en gelijke bezetting van topposities door mannen en vrouwen.

Ook in het onderwijs zou er aandacht moeten zijn voor verhoudingen tussen mannen en vrouwen. Stereotype beelden van mannen en vrouwen dragen bij aan het intimidatieklimaat. Het zou goed zijn als in het onderwijs gepraat wordt over de opvattingen van jongeren over mannen en vrouwen om vervolgens een ‘emancipatiegedachte’ mee te geven. Mannen en vrouwen zijn gelijkwaardig, mannen hebben geen zeggenschap of eigenaarschap over vrouwen en grenzen van mannen en vrouwen zijn even belangrijk.

7.3 Bewustwordingscampagne

Wetten en onderwijs zijn een startpunt naar gelijkere verhoudingen tussen mannen en vrouwen, maar er is een cultuurverandering nodig en die is niet eenvoudig bereikt. Een nationale bewustwordingscampagne zou hieraan kunnen bijdragen. De overheid kan inzetten op een campagne gericht op de bewustwording van seksuele grenzen en communicatie hierover. De campagne zou ook breder ingestoken kunnen worden en opvattingen over mannelijkheid en vrouwelijkheid kunnen aanpakken. Een belangrijk onderdeel hierin is beeldvorming van mannen en vrouwen.

In de media zien we vooral stereotypen beelden van mannen en vrouwen. Dit draagt bij aan opvattingen van de man als initiatiefnemer en de vrouw als afwachtend (Clatterbaugh, 1996; Eagly & Steffen, 1984; Haines, Deaux & Lofaro, 2016). Deze opvattingen dragen weer bij aan een intimidatieklimaat. Alternatieve beeldvorming zou deze opvattingen kunnen doorbreken. In het kader van een campagne zouden posters en spotjes waarin mannen en vrouwen elkaars stereotype gedrag laten zien bewustwording kunnen veroorzaken en mensen aan het denken kunnen zetten. Een voorbeeld is een campagne in Zweden, waar de fotograaf Johan Bävman een fotoserie maakte van mannen die voor kinderen zorgen.

7.4 Slotsom

#MeToo heeft verschillende implicaties voor beleid. #MeToo heeft laten zien dat veel vrouwen in Nederland te maken krijgen met seksueel grensoverschrijdend gedrag en dat individuen verschillende opvattingen hebben over wat grensoverschrijdend is. Seksuele grenzen zijn persoonlijk en worden niet altijd gerespecteerd. #MeToo heeft dan ook laten zien dat het huidige beleid rondom seksueel geweld niet toereikend is om de problemen rondom seksueel geweld, seksuele intimidatie en ongewenst gedrag aan te pakken. #MeToo vraagt om een cultuurverandering. Een cultuurverandering is echter niet met één maatregel te bereiken. Opvattingen over seks, mannen en vrouwen zijn, zoals Van Berlo ook stelde, diepgeworteld in onze samenleving. Deze opvattingen veranderen is een proces van lange adem. De genoemde drie mogelijkheden vormen in ieder geval een startpunt om een klimaat van ongewenst gedrag, seksuele intimidatie en seksueel geweld aan te pakken om toekomstige #MeToo-ervaringen te voorkomen.

Bibliografie

- Abrahams, F. (2018, 24 februari). Woody Allen doodverklaard. *NRC Handelsblad*. Verkregen op 21 februari 2018, van: <https://www.nrc.nl/nieuws/2018/01/24/woody-allen-doodverklaard-a1589506>
- Ackland, R. (2013). *Web Social Science: Concepts, Data and Tools for Social Scientist in the Digital Age*. London: Sage.
- Balla, S. J. (2001). Interstate professional associations and the diffusion of policy innovations. *American Politics Research*, 29(3), 221-245.
- Banyard, V. L., Williams, L. M., & Siegel, J. A. (2001). The long-term mental health consequences of child sexual abuse: An exploratory study of the impact of multiple traumas in a sample of women. *Journal of traumatic stress*, 14(4), 697-715.
- Bennett, W. L. (2012). The personalization of politics: Political identity, social media, and changing patterns of participation. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 644(1), 20-39.
- Berlo, van. W. (2018). *Blog: Een half jaar na #MeToo: meer actie nodig*. Verkregen op 1 juni 2018, van: <https://www.rutgers.nl/nieuws-opinie/blogarchief/blog-een-half-jaar-na-metoo-meer-actie-nodig>
- Boeije, H. (2010). *Analysis in Qualitative Research*. London: Sage.
- Bos, K. (2017, 27 december). Seksueel geweld bespreekbaar door #MeToo. *NRC*. Verkregen op 20 februari 2018, van: <https://www.nrc.nl/nieuws/2017/12/27/seksueel-geweld-bespreekbaar-door-metoo-a1586341>
- Bos, K. & Rusman, F. (2018, 12 januari). #MeToo heeft de grijze gebieden eerder zwart gemaakt. *NRC*. Verkregen op 19 februari 2018, van: <https://www.nrc.nl/nieuws/2018/01/12/lezers-seksuele-moraal-verandert-a1588229>
- Black, M. C., Basile, K. C., Breiding, M. J., Smith, S. G., Walters, M. L., Merrick, M. T., & Stevens, M. R. (2011). *The national intimate partner and sexual violence survey: 2010 summary report*.
- Buchwald, E., Fletcher, P. R., & Roth, M. (2005). *Transforming a rape culture*. Minneapolis, MN: Milkweed Editions.
- Campbell, R., Ahrens, C. E., Sefl, T., Wasco, S. M., & Barnes, H. E. (2001). Social reactions to rape victims: Healing and hurtful effects on psychological and physical health outcomes. *Violence and Victims*, 16(3), 287-302.

- Carney, N. (2016). All lives matter, but so does race: Black lives matter and the evolving role of social media. *Humanity & Society*, 40(2), 180-199.
- Chang, H.C. (2010). A new perspective on Twitter hashtag use: Diffusion of Innovation Theory. *Proceedings of the Association for Information Science and Technology*, 47(1),1-4.
- Centrum Seksueel Geweld. *Ontstaan van Centrum Seksueel Geweld*. Verkregen op 9 april 2018, van: <https://www.centrumseksueelgeweld.nl/over-ons/ontstaan/>
- Coker, A. L., Smith, P. H., Thompson, M. P., McKeown, R. E., Bethea, L., & Davis, K. E. (2002). Social support protects against the negative effects of partner violence on mental health. *Journal of women's health & gender-based medicine*, 11(5), 465-476.
- Connellan, S. (2017, 16 oktober). #MeToo: Hashtag shared by Alyssa Milano encourages personal stories of sexual harassment. *Mashable*. October 16, 2017. Verkregen op 19 februari 2018, van: <https://mashable.com/2017/10/15/me-too-alyssa-milano-twitter-harassment/#zm87ZD0npSgq>
- Clatterbaugh, K. (1996). Contemporary perspectives on masculinity: Men, women, and politics in modern society. *Londen: Routledge*.
- DeCou, C. R., Cole, T. T., Lynch, S. M., Wong, M. M., & Matthews, K. C. (2017). Assault-related shame mediates the association between negative social reactions to disclosure of sexual assault and psychological distress. *Psychological trauma: theory, research, practice, and policy*, 9(2), 166-172.
- De Haas. (2012). Seksueel grensoverschrijdend gedrag onder jongeren en volwassenen in Nederland. *Tijdschrift voor Seksuologie* 36(2), 136-145.
- DePrince, A. P., Dmitrieva, J., Gagnon, K. L., & Srinivas, T. (2017). Women's Experiences of Social Reactions from Informal and Formal Supports: Using a Modified Administration of the Social Reactions Questionnaire. *Journal of interpersonal violence*, 32(22).
- Dujardin, A. (2017, 21 oktober). Seksuele intimidatie: waar ligt de grens?. *Trouw*. Verkregen op 21 februari 2018, van: <https://www.trouw.nl/samenleving/seksuele-intimidatie-waar-ligt-de-grens-~a1293fc7/>
- Eagly, A. H., & Steffen, V. J. (1984). Gender stereotypes stem from the distribution of women and men into social roles. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46(4), 735-754.
- EenVandaag. *1VOpiniepanel – Onderzoek: #MeToo*. Verkregen op 5 maart 2018, van: <https://eenvandaag.avrotros.nl/panels/opiniepanel/alle-uitslagen/item/onderzoek-metoo-veel-mannen-vinden-dat-vrouwen-overdrijven/>
- EenVandaag. *Opiniepanel*. Verkregen op 5 maart 2018, van: <https://eenvandaag.avrotros.nl>

/panels/opiniepanel/

- European Union Agency for Fundamental Rights. (2014). Violence against women: an EU wide survey. Verkregen op 19 februari, van: <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>
- Fisher, B. S., Daigle, L. E., Cullen, F. T., & Turner, M. G. (2003). Reporting sexual victimization to the police and others: Results from a national-level study of college women. *Criminal Justice & Behavior, 30*, 6-38
- Finkelhor, D., Hotaling, G., Lewis, I., & Smith, C. (1990). Sexual abuse in a national survey of adult men and women: Prevalence, characteristics, and risk factors. *Child abuse & neglect, 14*(1), 19-28.
- Fitton, L., Gruen, M., Poston, L. (2009). *Twitter for Dummies*. Indianapolis, IN: Wiley Publication.
- Fisher, B. S., Daigle, L. E., Cullen, F. T., & Turner, M. G. (2003). Reporting sexual victimization to the police and others: Results from a national-level study of college women. *Criminal Justice and Behavior, 30*, 6-38. doi:10.1177/0093854802239161
- Gersen, C. (2017). Tagging onto #MeToo. *Masters of Media*. Verkregen op 5 maart 2018, van: <https://mastersofmedia.hum.uva.nl/blog/2017/11/16/tagging-onto-metoo/>
- Giesen, P. (2018, 10 januari). #MeToo is uit de hand gelopen, stelt collectief van vrouwelijke schrijvers, journalisten en actrices in Franse krant Le Monde. *De Volkskrant*. Verkregen op 20 februari 2018, van: <https://www.volkskrant.nl/buitenland/-metoo-is-uit-de-hand-gelopen-stelt-collectief-van-vrouwelijke-schrijvers-journalisten-en-actrices-in-franse-krant-le-monde~a4556037/>
- Grapperhaus, F.B.J. (2017, 24 november). Tweede Kamer Brief over ongewenst seksueel gedrag seksuele intimidatie en seksueel geweld [Kamerbrief]. Verkregen op 18 juni 2018, van: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2017/11/24/tk-brief-over-ongewenst-seksueel-gedrag-seksuele-intimidatie-en-seksueel-geweld>
- Grauschopf, S. (2017). What Does 'Hashtag' Mean & How Do You Use One Correctly?: What You Need to Know to Use Hashtags Correctly. *The Balance*. Verkregen op 5 maart 2018, van: <https://www.thebalance.com/what-does-hashtag-mean-and-how-do-you-use-one-892814>
- Haines, E. L., Deaux, K., & Lofaro, N. (2016). The times they are a-changing... or are they not? A comparison of gender stereotypes, 1983–2014. *Psychology of Women Quarterly, 40*(3), 353-363.

- Hambrick, M. E., Simmons, J. M., Greenhalgh, G. P., & Greenwell, T. C. (2010). Understanding professional athletes' use of Twitter: A content analysis of athlete tweets. *International Journal of Sport Communication*, 3(4), 454-471.
- Horton, H. (2017). *Men join MeToo sexual assault hashtag*. Verkregen op 5 maart 2018, van: <https://www.telegraph.co.uk/news/2017/10/18/300000-men-join-metoo-sexual-assault-hashtag/>
- Htun, M., & Weldon, S. L. (2010). When do governments promote women's rights? A framework for the comparative analysis of sex equality policy. *Perspectives on Politics*, 8(1), 207-216.
- Jenders, M., Kasneci, G., & Naumann, F. (2013). Analyzing and predicting viral tweets. *Proceedings of the international conference on World Wide Web*, 22, pp. 657-664.
- Kelly, L. (2013). *Surviving sexual violence*. Hoboken, NY: Wiley
- Kupavskii, A., Ostroumova, L., Umnov, A., Usachev, S., Serdyukov, P., Gusev, G., & Kustarev, A. (2012). Prediction of retweet cascade size over time. In *Proceedings of the international conference on Information and knowledge management*, 22, 2335-2338.
- Kwak, H., Lee, C., Park, H., & Moon, S. (2010). What is Twitter, a social network or a news media?. In *Proceedings of the international conference on World wide web*, 19. 591-600.
- Lekach, S. (2017, 19 oktober). #MeToo hashtag spreads beyond the U.S. to the rest of the globe. *Mashable*. Verkregen op 19 februari 2018, van: <http://mashable.com/2017/10/19/me-too-global-spread/#Tl1YSlU.Gmql>
- Ma, Z., Sun, A., & Cong, G. (2013). On predicting the popularity of newly emerging hashtags in Twitter. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, 64(7), 1399-1410.
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. (2018). *Seksueel Kindermisbruik: Beleid overheid*. Verkregen op 3 april 2018, van: https://www.huiselijkgeweld.nl/dossiers/seksueel_kindermisbruik/beleid/overheid
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. (2018). *Seksueel geweld*. Verkregen op 27 maart 2018, van: <https://www.huiselijkgeweld.nl/dossiers/seksueel-geweld>
- Mintrom, M., & Vergari, S. (1998). Policy networks and innovation diffusion: The case of state education reforms. *The Journal of Politics*, 60(1), 126-148.
- Movisie. (2006). Aanpak van seksueel geweld in Nederland. Verkregen op 29 maart 2018, van: [https://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/Aanpak%20seksueel%20geweld%20-%20notitie%20\[MOV-296481-0.2\].pdf](https://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/Aanpak%20seksueel%20geweld%20-%20notitie%20[MOV-296481-0.2].pdf)

- Movisie. (2018). *'Ik ben van mij!' leert jongeren over seksuele wensen en grenzen*. Verkregen op 18 juni 2018, van: <https://www.movisie.nl/artikel/ik-ben-mij-leert-jongeren-over-seksuele-wensen-grenzen>
- Neuman, W.L. (2014). *Understanding Research*. Boston: Pearson.
- NOS. (2018, 8 januari). Golden Globes in teken van #MeToo, Oprah Winfrey steelt de show. Verkregen op 19 februari, 2018, van: <https://nos.nl/artikel/2210965-golden-globes-in-teken-van-metoo-oprah-winfrey-steelt-de-show.html>
- Olson, C. C. (2016). #BringBackOurGirls: digital communities supporting real-world change and influencing mainstream media agendas. *Feminist Media Studies*, 16(5), 772-787.
- Orchowski, L. M., & Gidycz, C. A. (2012). To whom do college women confide following sexual assault? A prospective study of predictors of sexual assault disclosure and social reactions. *Violence against women*, 18(3), 264-288.
- Het Parool. (2017, 18 oktober). Indrukwekkend wat zo'n hashtag teweeg kan brengen #meToo. Verkregen op 20 februari 2018, van: <https://www.parool.nl/binnenland/indrukwekkend-wat-zo-n-hashtag-teweeg-kan-brengen-metoo~a4522350/>
- Het Parool. (2017, 18 oktober). Diverse BN'ers melden seksuele intimidatie. Verkregen op 21 februari 2018, van: <https://www.parool.nl/binnenland/diverse-bn-ers-melden-seksuele-intimidatie~a4522341/>
- Reijmer, L. (2018, 14 januari). #MeToo schudt na Hollywood nu ook de modewereld op: topfotografen beschuldigd van seksuele intimidatie. Verkregen op 21 februari 2018, van: <https://www.volkskrant.nl/mode-en-mooi/-metoo-schudt-na-hollywood-nu-ook-de-modewereld-op-topfotografen-beschuldigd-van-seksuele-intimidatie~a4556903/>
- Rijksoverheid. *Vrouwenemancipatie: Veiligheid van meisjes en vrouwen*. Verkregen op 4 april 2018, van: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/vrouwenemancipatie/veiligheid-van-meisjes-en-vrouwen>
- Rogers, E.M. (1962). *Difusion of Innovations*. New York, NY: Simon & Schuster Inc.
- Rutgers. (2017). *Seksuele gezondheid in Nederland 2017*. Verkregen op 28 februari 2018, van: https://www.rutgers.nl/sites/rutgersnl/files/PDFOnderzoek/Seksuele_Gezondheid_in_NL_2017_23012018.pdf
- Sable, M. R., Danis, F., Mauzy, D. L., & Gallagher, S. K. (2006). Barriers to reporting sexual assault for women and men: Perspectives of college students. *Journal of American College Health*, 55(3), 157-162.
- Satterfield, H. (2017). #MeToo. Verkregen op 7 maart 2018, van: <https://sysomos.com>

/2017/10/18/metoo/

- Spencer, C., Mallory, A., Toews, M., Stith, S., & Wood, L. (2017). Why sexual assault survivors do not report to universities: A feminist analysis. *Family Relations*, 66(1), 166-179.
- Starbird, K., & Palen, L. (2012). (How) will the revolution be retweeted? - information diffusion and the 2011 Egyptian uprising. *Proceedings of the ACM conference on computer supported cooperative work 2012*, 7-16.
- Stephens-Davidowitz, S. (2017). *Everybody Lies: Big Data, New Data, and what the Internet can tell us about who we really are*. New York, NY: HarperCollins Publishers.
- Suarez, E., & Gadalla, T. M. (2010). Stop blaming the victim: A meta-analysis on rape myths. *Journal of Interpersonal Violence*, 25(11), 2010-2035.
- Temple, J. R., Weston, R., Rodriguez, B. F., & Marshall, L. L. (2007). Differing effects of partner and nonpartner sexual assault on women's mental health. *Violence Against Women*, 13(3), 285-297.
- Tjaden, P., & Thoennes, N. (2000). Prevalence and consequences of male-to-female and female-to-male intimate partner violence as measured by the National Violence Against Women Survey. *Violence Against Women*, 6, 142-161. doi:10.1177/10778010022181769
- Tjaden, P., & Thoennes, N. (2006). *Extent, nature and consequences of rape victimization: Findings from the National Violence against Women Survey*. Washington, DC: National Institute of Justice.
- Twitter. (2018). *Tweet Updates*. Verkregen op 5 maart 2018, van:
<https://developer.twitter.com/en/docs/tweets/tweet-updates>
- Ullman, S. E., & Filipas, H. H. (2001). Predictors of PTSD symptom severity and social reactions in sexual assault victims. *Journal of traumatic stress*, 14(2), 369-389.
- Ullman, S. E., Townsend, S. M., Filipas, H. H., & Starzynski, L. L. (2007). Structural models of the relations of assault severity, social support, avoidance coping, self-blame, and PTSD among sexual assault survivors. *Psychology of Women Quarterly*, 31(1), 23-37.
- Ullman, S. E. (2010). *Talking about sexual assault: Society's response to survivors*. Washington, DC: American Psychological Association.
- De Volkskrant. (2017, 8 november). *#MeToo leidt tot meer aangiftes van seksueel geweld, politie kan het werk niet aan*. Verkregen op 10 april 2018, van:
<https://www.volkskrant.nl/binnenland/-metoo-leidt-tot-meer-aangiftes-van-seksueel-geweld-politie-kan-het-werk-niet-aan~a4534361/>

- De Volkskrant. (2017, 9 november). *Komiek Louis C.K. door vijf vrouwen beschuldigd van seksuele intimidatie*. Verkregen op 21 februari 2018, van:
<https://www.volkskrant.nl/buitenland/komiek-louis-c-k-door-vijf-vrouwen-beschuldigd-van-seksuele-intimidatie~a4535664/>
- Vreeken, R. (2017, 6 december). Time roept mensen achter #MeToo-beweging uit tot persoon van het jaar. *De Volkskrant*. Verkregen op 19 februari 2018, van:
<https://www.volkskrant.nl/media/time-roept-de-mensen-achter-metoo-beweging-uit-tot-persoon-van-het-jaar~a4543736/>
- Waters, R. D., & Jamal, J. Y. (2011). Tweet, tweet, tweet: A content analysis of nonprofit organizations' Twitter updates. *Public Relations Review*, 37(3), 321-324.
- Wertheimer, A. (2000). What Is Consent? And Is It Important?. *Buffalo Criminal Law Review*, 3(2), 557-583.
- World Health Organization. (2013). *Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence*.
- Yodanis, C. L. (2004). Gender inequality, violence against women, and fear- A cross-national test of the feminist theory of violence against women. *Journal of interpersonal violence*, 19(6), 655-675.

Appendix: Zoekstring Coosto

De volledige zoekstring die gebruikt is in Coosto is:

#MeToo country:nl -author:volkskrant -author:NRC -author:dwdd -author:NOS -author:telegraaf -author:AT5 -author:RTLnieuws -author:VI_nl -author:nrcslimleven -author:eversstaatop -author:parool -author:ADnl -author:pauwnl -author:Nieuwsuur -author:RTLBoulevard -author:Omroepbrabant -author:Editienl -author:worldpressphoto -author:despeld -author:d66 -author:RTV_Rijnmond -author:rtvoost -author:decorrespondent -author:nosop3 -author:NHnieuws -author:voetbalzonenl -author:pvda -author:StukTV -author:omroepwest -author:teletekst -author:3voor12 -author:BNR -author:De_monitor -author:Eenvandaag -author:omroepgld -author:rtvutrecht -author:tponl -author:ddstandaard -author:ADshownieuws -author:joop_nl -author:FD_Nieuws -author:Elle_nl -author:rtvnoord

